

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie**

Bakalářská práce

Zapojení dítěte s ADHD do běžné mateřské školy

**Vedoucí práce: Mgr. Veronika Plachá
Autor práce: Marta Devetterová**

České Budějovice 2014

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

21. 3. 20014

.....

Děkuji vedoucí práce Mgr. Veronice Plaché za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Děkuji paní učitelce Pavle Rodějové a Mgr. Janě Tůmové za spolupráci, rozhovory a rady při praxi v MŠ. Děkuji rodičům chlapce za setkání, rozhovory a čas, který mi věnovali. Děkuji manželovi a dětem Monice, Kájovi a Markétě, že mně umožnili studium a podporovali mě.

ABSTRAKT

Klíčová slova: pozorování, rozhovor, dítě, ADHD, včlenění, celistvá pedagogika, Franz Kett, předškolní věk

Práce se zabývá tématem zapojení dítěte s ADHD do běžné MŠ. Hlavním cílem práce je pozorování chlapce s ADHD. Sledováno bylo tím, jak se ve školce choval, jaké vztahy s vrstevníky navazoval, jak se zapojoval do skupinové činnosti a jak se toto vše proměňovalo v průběhu jednoho roku. Teoretická část je věnována diagnóze ADHD. Popisuje její příčiny, projevy, vyšetření, léčebná a výchovná opatření ADHD, relaxaci. Dále charakterizuje pedagogiku Franze Ketta, která je velmi vhodná pro práci s dětmi předškolního věku a bohužel se v prostředí českých mateřských škol využívá minimálně. V praktické části zachycuji své výstupy, které jsou inspirovány metodikou Franze Ketta a popisuji chování chlapce na jednotlivých sezeních, v průběhu jednoho roku v MŠ. Kromě závěrů plynoucích z pozorování chlapce byly vedeny rozhovory s jeho matkou a pedagogy. Výsledky jsou uvedeny v závěru.

Keywords: observation, conversation, child, ADHD (Attention deficit hyperactivity disorder), incorporation, intergrated pedagogy, Franz Kett, pre-school age range

The theme of this work deals with the intergration of children with ADHD into mainstream nursery schools. The main aim of this work involves the observation of a boy with ADHD; his behaviour at pre-school, the types of relationships he develops with his contemporaries, how he engages in group activities and how all of these things changed over the course of a year. The theoretical part of my work details causes, outbursts, investigations, medical and educational measures towards ADHD and relaxation. Although explanations and characteristics from Franz Kett's pedagogy are very suitable while working with pre-school children, his work, unfortunately, is scarcely used in Czech nursery schools. The practical part describes my output, which was inspired by Franz Kett's methodology and details the boy's behaviour during individual sessions within the school year at the nursery school. Apart from the aforementioned observations of the boy, the conclusion also contains communications with his mother and tutors. These results are presented in the conclusion.

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 DEFINICE ADHD	9
1. 1. Etiologie	9
1. 2. Klinický obraz	10
1. 3. Psychodiagnostika ADHD u dětí	11
1. 4. Základní vyšetření dítěte	12
1. 5. Klasifikace ADHD	12
1. 6. Léčebná a výchovná opatření	14
1. 7. Relaxace	17
1. 8. Nové metody a přístupy	18
1. 9. Reeducace ADHD v USA a v Anglii	19
2. CELISTVÁ NA SMYSLY ZAMĚŘENÁ PEDAGOGIKA FRANZE KETTA	20
2. 1. Historie a současnost	20
2. 2. Východiska pedagogiky	20
2. 3. Reakce pedagogů z praxe	21
3. Shrnutí teoretické části	23
PRAKTICKÁ ČÁST	24
4. METODOLOGIE VÝZKUMU	24
4. 1. Kvalitativní výzkum	24
4. 2. Metody sběru dat	24
4. 2. 1. Pozorování	24
4. 2. 2. Pozorování zúčastněné	25
4. 2. 3. Rozhovor	25
4. 3. Cíl výzkumu	26
5. POPIS PROGRAMU FRANZE KETTA	27
6. KAZUISTIKA CHLAPCE S ADHD	29
7. ROZHOVOR S PEDAGOGEM A JEHO POHLED	32
8. SETKÁNÍ S MATKOU A JEJÍ NÁZORY	33
9. ZÁZNAM POZOROVÁNÍ DÍTĚTE S ADHD BĚHEM PRAXE	35
10. SOUHRN POZOROVÁNÍ	61
10. 1. Proměny chování v jednotlivých setkáních	61
10. 2. Zhodnocení zkušeností s metodikou Franze Ketta	62
10. 3. Přínos metodiky Franze Ketta pro dítě s ADHD	63
11. ZÁVĚR	64
11. 1. Vlastní závěr práce	65
12. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	67
13. PŘÍLOHY	69

ÚVOD

Motto:

„Úžas je počátek moudrosti.“

E. Kaufmann

Téma bakalářské práce jsem zvolila díky své praxi a setkáním s dětmi s ADHD v různých mateřských školách (dále jen MŠ). Děti s poruchou pozornosti a chování přibývá a téměř v každé třídě v dnešní době se pedagog může setkat s tímto problémem. Pro jejich spolužáky, rodiče, pedagogy je to velká zátěž. Pro mě to byla výzva, abych se více dozvěděla o dané problematice a mohla přemýšlet, jak těmto dětem pomoci.

Cílem práce je na ročním sledování konkrétního dítěte ukázat, jak se porucha projevuje, jak zasahuje do života třídy, jak se zapojuje dítě s ADHD do řízené činnosti v kolektivu třídy dětí v MŠ. Budu sledovat, jak reagovaly na program děti a chlapec. Pomocí metodiky F. Ketta chci najít nové možnosti, jak s takovým dítětem pracovat.

Práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. **V teoretické části** najdeme příčiny, projevy, vyšetření, klasifikaci ADHD, léčebná a výchovná opatření, relaxaci. Dále charakterizují pedagogiku Franze Ketta, která je velmi vhodná pro práci s dětmi předškolního věku a bohužel se v prostředí českých mateřských škol využívá minimálně. Pro přehlednost této pedagogiky jsem zahrнула i zkušenosti pedagogů z praxe.

V praktické části chci představit své výstupy v průběhu jednoho roku v MŠ a pozorování chlapce Vojtěcha; 4,6. Dochází pravidelně na psychologii a na psychiatrii pro stanovenou diagnózu ADHD. V bakalářské práci jsem zachovala anonymitu dítěte a pozměnila jeho jméno.

Metodami pedagogiky F. Ketta chci podporovat u dětí schopnost vizualizace/imaginace, rozvíjet u nich smysl pro příběh, zlepšit pozornost a poslechové dovednosti. Vyprávěním příběhů představuji dětem literaturu způsobem, který je pro ně zvláště uspokojivý. Také u dětí rozvíjí vnitřní koncentraci, motivuje je a pomáhá jim soustředit se.

V jednotlivých setkáních není kladen důraz jen na vnější, smysly zachytitelný svět, ale také na nezachytitelné vnitřní skutečnosti, v jejichž hloubce nacházíme obraz našeho vnitřního světa. Setkání dětí probíhá v kruhu tak, aby všechny děti na sebe viděly. Na setkání v kruhu máme asi 20 minut. Připravené prostředí může být ohraničeno také elipsou. Uprostřed mám připravený určitý obraz, který se příběhem

může doplňovat, nebo přetvářet. Obraz se skládá z barevných šátků, kamínků, přírodního materiálu... pro příběhy používám dřevěné postavy, maňásky nebo drobné plyšové hračky. Barvy šátků a materiálů jsou vědomě vybrány tak, aby podporovaly představy dětí, dávaly prostor fantazii a vyvolávaly asociace. Děti vstupují do děje a mohou prožívat příběh sami i ve vztahu s druhými dětmi. Metodika rozvíjí u dětí schopnost vytvářet, uskutečňovat a prožívat vztahy. V závěru práce chci kriticky zhodnotit možnosti přístupu metodiky F. Ketta pro děti s diagnózou ADHD.

Svoji práci chci obohatit i rozhovory a spoluprací s pedagogy třídy MŠ, kterou chlapec navštěvuje. Požádala jsem také rodiče chlapce o svolení a spolupráci pro moji práci. Setkala jsem se s vstřícností a ochotou, které si velmi vážím.

TEORETICKÁ ČÁST

1. DEFINICE ADHD

ADHD je anglickou zkratkou názvu *attention deficit hyperactivity disorder*, porucha s deficitem pozornosti a hyperaktivitou. Tuto definici popisují GOETZ a UHLÍKOVÁ (2009, str. 13) Děti mají problémy s udržení pozornosti ve výraznější míře než děti stejného věku a pohlaví. Souborný pojem *deficit pozornosti* je multidimenzionální a může se vztahovat k deficitu čilosti, vzrušivosti, výběrovosti podnětů, soustředěné pozornosti, k tékavosti, k nedostatečnému rozsahu chápání.

PACLT (2007, str. 13) upozorňuje na potíže, které se projevují, jestliže má dítě k dispozici volnou plochu a množství rozmanitých hraček. Takové dítě si hraje s hračkami kratší dobu, méně vytrvá a rychle přebíhá od jedné hračky ke druhé. Nejvýrazněji se obtíže projeví v situacích, které nutí děti, aby udržely pozornost a soustředily se na těžkopádné, nudné, opakované úlohy, nebo nepříliš zajímavý pracovní výkon.

1. 1. Etiologie

Příčiny vzniku bývají někdy nejasné. VÁGNEROVÁ (1999, str. 72) uvádí, že nejčastější příčina vzniku bývá drobné difúzní poškození mozku vznikající v období vývoje a zrání CNS. Příčinou tohoto poškození může být nedostatek kyslíku, nebo krvácení do mozku. Tato poškození vznikají negativním působením různých vlivů v období těhotenství, v době porodu nebo v raném dětství. Může to být nepříznivý zdravotní stav matky v těhotenství, komplikace v průběhu porodu, nedonošenost, nebo i přenošenost dítěte, infekční a horečnatá onemocnění po porodu, úrazy hlavy, déletrvající stavy bezvědomí. V současné době se uvádí velký podíl genetických faktorů jako příčina vzniku hyperaktivity. Výzkumy i dlouhodobé poznatky z praxe ukazují, že se hyperaktivita častěji dědí po mužské linii.

Častou příčinou vzniku ADHD může být i kombinace dvou faktorů, např. otec dítěte je hyperaktivní a matka měla rizikové těhotenství spojené s obtížným, protražovaným porodem.

PACLT (2007, str. 229) uvádí i další etiologické modely **kognitivní**, kdy dominují obtíže s útlumem činnosti (dítě netrpí rychlými reakcemi, ale pomalými

útlumovými reakcemi), **neurobiologický**, který uvádí odchylky ve stavbě a činnosti mozkových struktur, **biochemický**, který odhaluje nedostatek některých neurotransmiterů, tj. dopaminu, noradrenalinu a serotoninu a zmíněný model **genetický**. Příčiny vzniku bývají nejasné, u dětí se jedná vždy o problematiku vrozenou. Tyto obtíže dítě nemůže samo z velké míry ovlivnit. Tyto projevy však lze vhodně zvolenou terapií a výchovným přístupem k dítěti postupně ovlivnit tak, aby pro ně nebyly zatěžující.

RIEFOVÁ (1999, str. 22) uvádí mezi další příčiny i otravu olovem (ze znečištěného životního prostředí) a alergie na jídlo, nebo užívání alkoholu a drog v době těhotenství. Nově se mluví i o včasném očkování v kojeneckém věku a agresivních projevech očkovacích vakcín.

1. 2. Klinický obraz

Děti mají větší problémy s koncentrací a udržením pozornosti než jejich zdraví vrstevníci. Pozornost představuje komplexní schopnost, aktivní zaměření našeho vědomí. Jde o schopnost vnímat důležité děje a potlačit děje méně důležité.

Poruchy pozornosti se projevují tím, že dítě přeruší předčasně práci na úkolu a zanechá činnost nedokončenou, přechází od jedné činnosti ke druhé, pracuje povrchně, pomíjí okrajové detaily, není schopno soustavně vnímat instrukce. Děti selhávají při činnosti, která vyžaduje duševní úsilí, vytrvalost a trpělivost. Dělají mnoho chyb z nepozornosti, ve svých věcech nemají pořádek, hledají a zapomínají, ztrácí hračky, oblečení... Jejich aktivity bývají špatně organizovány, regulovány. Při rozhovoru jsou nesoustředěné, zdá se, že neposlouchají, *nevnímají*, co se jim říká. Jejich povinnosti se jim musí připomínat.

V kognitivní oblasti je porucha vyjádřena výraznou distraktibilitou, neschopností usměrnit pozornost k podstatným informacím, poruchou analýzy a syntézy, problémy při vytváření a sekvencování plánů. Důsledkem jsou nesystematické nebo chaotické postupy při organizaci práce, při řešení úkolů nebo při plánování a využití volného času. Děti nedokáží usměrnit a ovládat své chování a připomínají děti věkově mladší.

Klinický obraz se mění v průběhu vývojových etap. DRTÍLKOVÁ (2007, str. 76) uvádí: v předškolním věku převažuje desinhibované chování, spojené s dlouho přetrvávající fází vzdoru a výraznými záchvaty vzteku. Ve školce bývají tyto děti popisovány jako nadměrně divoké, neukázněné, bouřlivě nebo agresivně reagují v situacích, kdy se musí něčemu podřídit proti svému přání nebo si něco odepřít.

Zvýšená dráždivost a neklid provází děti od batolícího věku až do školního, kde jsou nároky na soustředění, kázeň a systematicčnost.

1. 3. Psychodiagnostika ADHD u dětí

Systematické a komplexní psychologické vyšetření podává i formace o dosažené vývojové úrovni dítěte, určuje specifické oslabené oblasti a umožňuje sestavit individualizovaný nápravný rozvojový plán. Cílem vyšetření není výsledek, ale živá interakce s dítětem, která vede k informacím o jeho vývojové úrovni a charakteru jeho specifických oslabených oblastí.

Základní fáze vyšetření tvoří:

- klinický rozhovor s rodiči a dítětem
- záznam pozorování dítěte
- zhodnocení školního výkonu od mateřské školy

Na základě klinické rozvahy používají odborníci testy pozornosti, dotazníky pro dítě, rodiče a učitele. Analýza výsledků umožňuje najít specifické charakteristiky a udává určitá vodítka k jednotlivým subtestům, jak popisuje PACLT (1999, str. 63-64). Komplexní a systematicky vedené psychologické vyšetření může poskytnout řadu informací o tom, jak připravit konkrétní nápravu, terapii tak, aby byla efektivní a účinná. Opakovaná vyšetření umožňují kvalifikované zhodnocení efektivity jakýchkoliv postupů.

1. 4. Základní vyšetření dítěte

K další základní diagnostice v ambulantní péči postačuje tělesné vyšetření, které může zjistit genetické vady nebo tělesná omezení. V naší zemi prakticky všechny děti jsou sledovány pediatrem a on bývá první, na koho se rodiče obracejí s problematickým dítětem. Pokud chceme mít problematiku kompletní, provádíme další vyšetření:

Klinická vyšetření	Pediatrické a neurologické vyšetření
Laboratorní vyšetření	Krevní obraz a diferenciální počet leukocytů, jaterní soubor, urea, kreatinin, iontogram, moč chemicky, fakultativně hormonální vyšetření
Zobrazovací metody	CT a Magnetická resonance mozku
Elektrofyzilogické metody	EEG a EKG

1. 5. Klasifikace ADHD

V posledních letech se u nás používá přejatá zkratka používaná v klasifikačním systému Americké psychiatrické asociace (DSM-IV): *ADHD attention deficit hyperactivity disorder*, porucha pozornosti s hyperaktivitou. Příčinou je pravděpodobně její stručnost a v odborných kruzích hraje roli převaha odborných článků publikovaných ve světové literatuře, které se týkají ADHD.

Klasifikace ADHD podle DSM-IV

Některé ze symptomů hyperaktivity, impulzivity a nepozornosti se vyskytují v předškolním věku. Objevují se na dvou i více místech (doma, ve školce). Musí být přítomna evidence vztahů sociálních. Dochází ke zhoršení v oblasti společenské, vzdělávací. Příznaky není možné vysvětlit jinou psychickou poruchou.

Kritéria A I: 6 a více symptomů, přetrvávajících minimálně 6 měsíců v míře, která zhoršuje přizpůsobivost a výkon dítěte.

Porucha pozornosti:

- nepozornost při školních úkolech
- neudrží pozornost při hře
- zdá se, že neposlouchá během rozhovoru

- neposlouchá instrukce a nedokončuje úkoly
- má organizační problémy
- nesnáší úkoly vyžadující mentální úsilí a vyhýbá se jim
- ztrácí věci
- vnější stimuly snadno přeruší jeho soustředění
- zapomnětlivý v denních aktivitách

Kritéria A II: 6 nebo více symptomů hyperaktivity, impulzivity trvajících minimálně 6 měsíců, nepřiměřených vývojovému stupni dítěte.

Hyperaktivita:

- často neúčelně pohybuje rukama nebo se vrtí na židli
- často odchází od stolečku
- často pobíhá nebo přelézá v nepřiměřených situacích
- obtížně při hrách zachovává klid a ticho
- stále v pohybu „jako by měl v sobě motor“
- nadměrně mnohomluvný

Impulzivita:

- často vyhrkne odpověď před dokončením otázky
- dělá mu obtíže čekat v pořadí
- často přerušuje ostatní

Subtypy ADHD:

- ADHD typ s převahou poruch pozornosti – kritéria A I alespoň 6 měsíců
- A/HD typ hyperaktivně impulzivní – kritéria A II alespoň 6 měsíců
- ADHD typ kombinovaný- kritéria A I a II alespoň 6 měsíců
- ADHD nespecifický – prominentní symptomy nepozornosti, hyperaktivity-
Impulzivity, které však nesplňují kritéria ADHD
- ADHD v částečné remisi – současné symptomy nesplňují všechna kritéria

1. 6. Léčebná a výchovná opatření

V případě mírnějšího stupně ADHD, kdy má dítě podporu a pochopení v domácím a školním prostředí, potlačujeme symptomy psychologickými a výchovnými prostředky, s úpravou režimu a prostředí. Výchovné a psychologické vedení má větší naději na úspěch v ovlivnění některých druhů poruch chování, méně nadějně je v léčbě hyperaktivity, impulzivity a poruch pozornosti.

DRTÍLKOVÁ (2007, str. 246) uvádí, že dosavadní zkušenosti ukazují, že u dětí se nejvíce osvědčila kombinace několika léčebných postupů, které se dají individuálně přizpůsobit potřebám konkrétního pacienta. Patří k nim psychoterapeutická opatření, rodičovské poradenství a podle potřeby medikamentózní léčba. Kombinovaný přístup vyžaduje dlouhodobou spolupráci mezi všemi zúčastněnými stranami (dítě, rodiče, učitelé, terapeuti).

Dítě přichází k vyšetření poznamenané dosavadními neúspěchy, výčitkami, tresty a provázené stresovanými rodiči. Je třeba zajistit dítěti, že bude svými nejbližšími přijímáno i s projevy své nemoci a její příznaky nebudou pokládány za nedbalost, neposlušnost nebo lenost. Často samotný fakt, že dítě dochází na odborná vyšetření kvůli diagnóze ADHD, částečně smíří učitele s problémovým chováním dítěte a pozitivně ovlivní jejich přístup.

Důležitý je speciální trénink rodičů. Mohou se naučit, jak úspěšněji zvládnout běžný denní režim a jak minimalizovat konflikty. Spolupráce rodičů s učiteli, s lékařem, přístup k dítěti a úprava podmínek pro plnění jeho úkolů je nutnou, dlouhodobou součástí léčby.

PACLT (1999, str. 92) uvádí tzv. „Bezradník“:

1. Tvořte s dětmi pravidla společně „*Co myslíte, je dobré běhat po schodech? Proč ne?*“
2. Přistupujte k dětem jako k samostatným zodpovědným jedincům. Neřešte problémy za ně, ale s nimi. I když tušíte úmysl, buďte trpěliví: „*Zapomněl sis uklidit lavici, prosím, dej to do pořádku!*“
3. Nedělejte soudce, ale pouze opěrný bod. Ved'te dítě k tomu, aby směřovalo své citění k původci problému.

4. Netrestejte - trest staví, ale nebuduje. Nechte dítěti pocítit přirozený důsledek „*ano, vylil jsi to, nic se neděje, dej to prosím do pořádku*“. Nebo: „*Zatím se ti to nedaří, raději pojd' se mnou za ruku.*“
5. Nehodnoťte, ale používejte „*Já výrok*“. Pomozte najít dětem řešení, jak věc napravit. Slovy: Ty jsi zlobivý... vytváříme neodpustitelný předsudek. „*Já se opravdu zlobím, vadí mi, když...*“ „*Dej to do pořádku...*“
6. Při emocích dítěte používejte empatii. Nehodnoťte city, dítě má právo i na vztek. Pomozte dítěti najít společensky přijatelný způsob, jak emoce ventilovat (zadupat, zařvat, čárat na papír)
7. Používejte ocenění, nechvalte za přirozené věci. Místo „*Ty jsi šikovný!*“ Používáme: „*Všechny domečky jsi spočítal dobře.*“
8. Vracejte otázky zpět. Nechte děti hledat souvislosti (Proč myslíš?). Neved'te dlouhé přednášky, děti se víc naučí prožíváním, děláním, hraním. Nedávejte nevyžádané rady, nechte děti zažít vlastní pokus-omyl, potom je nasměrujte „*Zkusil jsi už?... Někdy pomůže...*“
9. Tvořte pozitivní věty a podávejte krátké informace. „*Jirko, ... židle.*“
10. Při oprávněných požadavcích dejte na výběr. „*Já se zlobím a očekávám, ...*“
Buďte důslední, pevné hranice děti uklidňují: „*Napravíš to sám, nebo chceš pomoci?*“

Učte děti radovat se ze života, staňte se sami dětmi, obohatí to obě strany!
Podobně o tom mluví MATĚJČEK (2007, str. 19), když si stanovíme pravidla a vychováváme se vzájemně.

Buďte dítěti průvodcem ve složitém světě, ne vůdcem.

1. Neničíme věci ve třídě.
2. Udržuji pořádek.
3. Neskáčeme si do řeči.
4. Naše ruce si pomáhají.
5. Jsme zodpovědní za to, co děláme a říkáme.

Kdo jsou kamarádi?

Lidé, co se mají rádi.

A pomohou si bez řečí.

Je to krásná vlastnost člověčí.

ZELINKOVÁ (2009, str. 201) uvádí tyto základní postupy:

1. Pozitivní posilování spolu s mírnými tresty. Musí následovat ihned po splnění úkolu, vede k uspokojení dítěte a snaze znovu získat pochvalu. Ukazuje, že právě provedený postup byl žádoucí.
2. Častá zpětná vazba vede k optimalizaci chování. Podává informaci o kvalitě výkonu. Pochvala a pozitivní hodnocení působí jako zpevnění žádoucího chování. Odměna musí být smysluplná. Zpětné vazby nesmějí rušit dítě v právě prováděných úkonech. Je-li zpětnou vazbou upozornění na chybu, musí následovat doporučení, jak se chyb vyvarovat. I dítě s poruchou chování vyžaduje úctu a respekt, v jednání s ním zachováváme klid, mluvíme klidným hlasem, preferujeme kontakt z očí do očí. Případné výčitky a upozornění na chyby musejí probíhat v klidu a v prostředí vzájemné důvěry. Dítě s ADHD nelze nechat ani doma dlouhodobě bez dozoru a následně se divit nevhodnému chování a trestat je.
3. Instrukce a pokyny musejí obsahovat pouze několik kroků, při kterých by měl dospělý udržovat oční kontakt. Dítě instrukci zopakuje, aby bylo zřejmé, že ví, co má udělat. Náročnost a rozsah úkolů se zvyšuje v závislosti na výsledcích.
4. Na kvalitní plnění a dokončování úkolů klademe větší důraz než na chování (Sed' klidně, nevykřikuj). Je-li dítě zaujato úkolem, nezlobí. Důležité je, aby dítě dělalo něco smysluplného.
5. Úkoly, které dítě dostává, musejí být *jednoduché, splnitelné a krátké*. Je-li třeba, rozdělíme delší úkol na úseky a zadáváme je postupně. Po zadání úkolu vytvoříme takové podmínky, aby dítě bylo co nejméně rušeno.
6. Nediskutujeme o vhodnosti chování. Dospělý musí jednoznačně stanovit mantinely, které je třeba dodržovat. Jednoznačně vytyčená pravidla přispívají k pocitu bezpečí, který je nutný pro další vývoj dítěte. Dítě musí mít pocit, že mu dospělí chtějí pomoci, že mu rozumějí. Pokud ho káráme, musí vědět, že náš vztah k němu se nemění, pouze se nám nelíbí to, co právě provedl.
7. Spolužákům, kamarádům je třeba přiměřenou formou vysvětlit podstatu obtíží. Nelze dopustit, aby dítě bylo pro své obtíže izolováno od ostatních. Musíme hledat příležitosti, aby se cítilo v kolektivu, zapojovalo se do aktivit ve třídě. Pozitivní vzor kamaráda poskytuje model chování vhodný k napodobení.

8. Respektování stylu učení. Styl učení zahrnuje charakteristické kognitivní, afektivní a fyziologické způsoby chování, které jsou relativně stálým ukazatelem, jak učí se jedinec pracuje. Pro dítě s ADHD je většinou charakteristický *globální styl* učení. Dítě vnímá především celek. Pokud se zaměřuje na detaily, pak nesystematicky, na základě charakteristiky, která ho zaujme. Tomuto stylu učení odpovídají následující doporučení: Předkládat úkol jako celek, vycházet z toho, co dítě o jevu ví. Nejdřív o tématu mluvit, teprve potom vytyčit jednotlivé úkoly a požadavky.

RIEFOVÁ (1999, str. 31-32) uvádí, jak lze dítěti i rodině pomáhat mnoha způsoby. Nejefektivnější je komplexní péče zahrnující více aspektů:

- program modifikace chování (řízení chování doma i ve školce)
- spolupráce s rodinnou poradnou, protože dítě s ADHD ovlivňuje chod celé rodiny
- individuální poradenství, v jehož rámci se dítě naučí zvládacím technikám, strategiím, jak řešit problémy a zvyšovat si sebeúctu.
- kognitivně-behaviorální terapie, při níž se naučí dítě ovládat vlastní chování a věci si předem promýšlet (techniky „*zastav se a mysl*“)
- nácvik sociálních dovedností (v rámci etické nebo dramatické výchovy)
- umožnění tělesné aktivity (plavání, gymnastika, běh) – nesoutěživé sporty
- vzdělávání rodičů, kteří by se měli o ADHD dozvědět co nejvíce.

1. 7. Relaxace

Pro zklidnění, zlepšení koncentrace a soustředění existuje řada nejrůznějších postupů. RIEFOVÁ (1999, str. 129-132) představuje legraci a smích jako nejjednodušší a nejlepší způsob, jak uvolnit stres a nabýt duševní pohodu. Chemické látky, které se v těle uvolňují, zmenšují bolest a napětí.

Dále doporučuje kontrolované a uvědomělé dýchání, které uvolňuje svalstvo a zmenšuje stres. Děti se pomalu a zhluboka nadechnou nosem a vydechují ústy. Děti provádí relaxační a dechová cvičení na židlích, v sedu na podlaze, se zkříženými nohama, vleže, nebo vestoje. Mohou postupně s výdechem uvolňovat jednotlivé části těla. Např. vleže na zádech s hlubokým nádechem skrčí prsty na levé noze a hlubokým výdechem je uvolní. Propnou levé koleno a stehno..., uvolní a vydechnou. Dále pokračují při uvolňování pravé části těla od dolní končetiny, přes břicho, horní část těla,

obě paže, ruce, prsty, hrudník, krk, čelisti, obličej. Můžeme vést děti tak, aby si představily, jak s každým vdechem jejich tělo se pomalu plní tisíci barvou, vůní, zvukem, světlem, teplem, nebo jiným příjemným uklidňujícím pocitem. Např. barva, kterou si dítě představí, sestupuje při vdechování hrdlem, šíjí, hrudníkem, dolů do žaludku, až se nám krásnou, uklidňující barvou naplní celé tělo, dítě se uvolní a získá nad svým tělem vládu.

Děti mohou být vedeny k pomalým pohybovým cvičením. Např. během pozice vestoje se dětem řekne, že nastává čas ticha a pokud si potřebují něco říct, jen velmi potichu. Děti se rozestoupí a pedagog řekne: „*Nyní se z nás stává čáp, který pomalu kráčí po louce...*“ Při předvádění zmíněných pozic vedeme žáky k tomu, aby prováděly pomalé pohyby, které je uklidňují a zaměstnávají jejich kreativitu. Dále mohou nést velmi křehký dárek, lézt po žebříku, být vlnou nebo větrem...

Také mohou děti meditovat při chůzi- v řadě nebo v kruhu. Můžeme předstírat, že sledujeme krtečka, chceme se s ním skamarádit, a tak ho nesmíme vyplašit. Pedagog může kruh vést, aby děti viděly, jak pomalu mají postupovat. Při relaxaci používáme hudbu, která odhání starosti a naplňuje tělo pocitem vnitřního klidu.

1. 8. Nové metody a přístupy

Trénink učitelů je zaměřen na poznávání a chápání jedinečnosti dítěte, využívání nových metod a přístupů k dítěti, utváření dvojic (dítě s ADHD a pomocník) a spolupráci s rodiči. Změna postupů ve škole se týká způsobu výkladu, zařazování relaxačních chvil, poskytování zpětné vazby v případě dobrých výsledků. Všechna opatření nemají za cíl odstranit poruchu, ale zmírnit její projevy.

Rodiče jsou vedeni k chápání problémů dítěte a respektování jeho základních potřeb. Na druhé straně ZELINKOVÁ (2009, str. 203) zdůrazňuje potřebu pravidelného režimu, zdravé stravy, jasného vytyčení a dodržování pravidel chování, důslednosti při kontrole plnění úkolů.

Odborníci pedagogických center většinou doporučují odklad školní docházky. Tento problém popisuje Bílá kniha, která obsahuje kapitolu: Specifické problémy stupňů a oblastí vzdělávání (str. 46), kde se nachází doporučení: Umožnit, aby se na rozhodování o zahájení či odkladu povinného vzdělávání dítěte na základní škole podílel svým doporučením pedagog předškolního vzdělávání (odbornost, dlouhodobá znalost dítěte).

Dále doporučuje:

- podporovat programy, které obohacují aktivity dítěte a odborně podporují jeho osobnostní a sociální rozvoj.

1. 9. Reeducace ADHD v USA a v Anglii

V reedukačních postupech v USA se nejčastěji spojuje medikamentózní léčba s behaviorálními metodami založenými na operativním podmiňování. V Anglii preferují modifikaci chování. Léky byly podávány již v 50. letech 20. století. Neočekávalo se vyléčení, ale především utváření předpokladů pro zahájení terapie, např. redukce neorganizovaného chování, zklidnění dítěte.

Psychologické postupy se zaměřují na trénink rodičů a úpravu prostředí třídy. Chování dítěte je podrobně sledováno a zaznamenáno. Na základě rozboru výsledků pozorování se hledají cesty, jak posilovat pozitivní projevy v chování. Cílem není redukce projevů hyperaktivity, ale změna podmínek, za nichž dítě může podávat lepší výkon. O tom apelují ve svém článku Jocelyn Block, M.A., a Melinda Smith, M.A. a vedou rodiče, aby dávali dětem cíle, ukazovali odměny a následky, nastavili pozitivní výchovný program pomocí kognitivní terapie. *Patience is key with behavioral therapy. Klíčovým bodem je trpělivost.* Pozitivní výsledky bývají dosahovány v plnění úkolů doma ve škole, v učení se sociálním dovednostem (např. reakce na něco nepříjemného, nácvik sebeovládání).

2. CELISTVÁ NA SMYSL ZAMĚŘENÁ PEDAGOGIKA FRANZE KETTA

Celistvá na smysl zaměřená pedagogika je pedagogický směr, který pochází z německého katolického prostředí. Původně to byl katechetický způsob práce zaměřený na předškolní děti. Tento styl práce se během následujících let rozvinul v samostatný pedagogický systém, který pracuje podle vlastních postupů, principů, metod práce a používá specifické pomůcky. Tato pedagogika vnímá člověka v jeho celistvosti, snaží se o jeho všestranný rozvoj i s náboženskou stránkou a neredukuje výchovu jen na oblast rozumovou. Tento styl práce je vhodný pro všechny věkové kategorie.

2.1. Historie a současnost

U zrodu této pedagogiky v 70. letech 20. století stáli dva lidé, řeholní sestra Esther Kaufmanová a mnichovský náboženský pedagog Franz Kett. V německy mluvících zemích se s touto pedagogikou setkáme pod názvem Religions pädagogische Praxis (RPP). V současné době rozvíjí tento pedagogický směr Institut für ganzheitlich sinnorientierte Pädagogik – RPP, e. V. a v návaznosti na něj Společnost pro celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku Franze Ketta, o. s., u nás vzdělávací instituce akreditovaná MŠMT ČR v systému DVPP, zastoupená Tomášem C. Havlem a odbornou garantkou Evou Muroňovou.

2. 2. Východiska pedagogiky

Východiska pro Celistvou na smysl zaměřenou pedagogiku Franze Ketta (dále jen PFK) můžeme charakterizovat čtyřmi výrazy jako pedagogiku existenciální, vztahovou, pedagogiku sebeuvědomění a náboženskou.

Existence (z latinského *existentia*, které vychází ze slova *ex-sistere* spočívat vně, vyskytovat se) je ontologický pojem, který popisuje, že něco skutečně je ve fyzickém světě. Pojem lze do češtiny přeložit též jako „výskyt“, „vnější projev“. Nejde o abstraktní vědění o Bohu, ale o zprostředkování víry a vztahu k Bohu.

Vztahovost patří k člověku. Cokoli člověk dělá, dělá ve vztahu a skrze vztahy. A to nejen vztahy k lidem, ale i ke světu, který ho obklopuje, ke zvířatům, věcem a prostředí. PFK klade důraz na to, aby se pracovalo ve vztahu. Vztahy jsou ve své

podstatě proti zaměření na výkon, proti soutěživosti. Uplatňování tohoto principu vede k ohleduplnosti k místu, kde žijeme, k lidem, se kterými žijeme, rozvíjí schopnost komunikovat, domluvit se. Podobně jako je mnoho pedagogických systémů zaměřeno převážně na rozvoj učení se na rovině rozumové, PFK je specifická právě v rozvoji učení se na rovině vztahové a emocionální. Domnívám se, že je pro dítě důležité vzdělávat se i v těchto oblastech, na které se naše školství málo nebo skoro vůbec nezaměřuje.

Rovina sebeuvědomění pomáhá odpovědět člověku na otázku: „Jaký jsem?“ A ujišťuje ho, že ať objeví stránky kladné nebo záporné, ať zjistí, že něco umí nebo naopak neumí, na něco má nebo nemá, není to ani dobře, ani špatně. PFK vede k přijetí reality rozdílnosti, různosti a rozmanitosti lidí. Nevede k soutěživosti, ale k ocenění jinakosti, vyrovnání se svou „omezeností“ a vzájemné spolupráci.

PKF pomáhá odkrýt nejhlubší tajemství bytí jako DARU a bytí jako VOLÁNÍ k lásce.

Toto se může zdařit jen tam, kde jsou lidé vnímaví k životu a radostní z bytí v přítomnosti a proto se PFK věnuje právě vnímavosti a radosti až k úžasu.

2. 3. Reakce pedagogů z praxe

Domnívám se, že je i zajímavé zamyslet se nad názory pedagogů, kteří používají metodiku F. Ketta v praxi. Jak píše SCHEINOSTOVÁ (noviny Katolický týdeník, příloha Doma č. 36) o paní ředitelce, Zdeňka Baladová, která řídí Mateřskou školu s křesťanskou výchovou v Uherském Ostrohu, si chválí nejen přínos Kettova pedagogického směru pro rozvíjení morálních hodnot dětí, ale též její dopad na dospělé – rodiče i pedagogy. „*Tato pedagogika přinesla naší školce zlepšení vztahů a prohloubila sociální cítění v rodinách. Hledáme nové formy komunikace mezi rodiči, dětmi, pedagogickými a provozními pracovníky a učíme se naslouchat více jeden druhému,*“ vypočítává ředitelka, jež ze své dlouholeté praxe pedagogiku hodnotí jako skutečně smysluplnou.

Zajímavý je také názor vedoucí Církevní mateřské školy ve Zlíně Magdaléna Kovářová, která ke své odborné zkušenosti s pedagogikou F. Ketta poznamenává: „*Napadá mě především slovo aktivita – taková, která dětem pomáhá zvládat každodenní situace a přináší jim radost z toho, že jsou, že něco umějí a mají vedle sebe někoho, s kým mohou být.*“ Zatímco některé děti by řešily své potřeby strkáním či pěstmi, Kettova pedagogika je také možností, jak u dětí jednoduše a kreativně rozvíjet

schopnost vztahu a zdravého sebeprosazení. Podobně nás to učí KOPŘIVA a kol. (2008, str. 217-240) v knize Respektovat a být respektován, „*Poměrně často se setkáváme s tím, že děti neumějí komunikovat, nevědí si rady s tím, jak vyjádřit své potřeby, jak si vůči druhým vymezit zdravé hranice a dát jim najevo, co se jim líbí a nelíbí,*“ podotýká Magdaléna Kovářová. „*Učíme tedy děti vyjádřit se slovně i přijmout a respektovat vyjádření druhého. Jde o to naslouchat a dívat se, jak spolu děti komunikují, dávat jim laskavým způsobem zpětnou vazbu, a učit je tak laskavě komunikovat s druhými.*“ Kettova koncepce má nicméně i své kritiky. Nejčastěji se mu vyčítá, že klade příliš velký důraz na metodickou stránku, opomíjí obsahy katecheze, používá mnoho symbolů, jindy zase podezírá vyučujícího z příliš autoritativního vedení...

Zaujal mne také rozhovor pana Tomáše HAVLA (časopis Katolický týdeník, příloha Doma č. 36) s paní Margot EDER, dlouholetou spolupracovnicí Franze Ketta, která o kritice mluví jako o výrazu zájmu i vyjádření určité kvality. EDER říká: „*Líbí se mi průměr řeky o dvou březích: náboženská výchova je má už ve svém názvu – voda této řeky teče mezi břehem našeho náboženského, křesťanského učení a břehem pedagogiky. Kdyby jeden z těchto břehů chyběl, voda se rozlije, přestane proudit a začne se kazit. Tedy vedle obsahů musí být i forma a metody, kterými je chci efektivně předat. Vedle svobody, kterou chci dítěti dopřát, protože k němu mám úctu, musí být i mé úsilí jej adekvátně doprovázet na cestě poznání. Ale bylo by škoda, kdyby diskuze a kritické hlasy utichly, protože nás vždy mohou i obohatit.*“

3. Shrnutí teoretické části

V teoretické části popisuji kromě definice možné příčiny, které objasňují tři autoři. Někdy jsou příčiny jasně dané, ale někdy je složité určit příčinu. Projevy poruch pozornosti jsou výrazné, dítě pracuje nesystematicky nebo chaoticky při organizaci práce, při řešení úkolů nebo při plánování a využití volného času. Děti nedokáží usměrnit a ovládat své chování a připomínají děti věkově mladší. Pro stanovení diagnózy je vhodná spolupráce více odborníků, kteří stanovují daná vyšetření. Dále charakterizují klasifikaci ADHD, léčebná a výchovná opatření, relaxaci. Teoretická část zahrnuje pedagogiku Franze Ketta, která je velmi vhodná pro práci s dětmi předškolního věku a bohužel se v prostředí českých mateřských škol využívá minimálně. Pro přehlednost této pedagogiky jsem uvedla zkušenosti pedagogů z praxe.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. METODOLOGIE VÝZKUMU

Metodologie je věda, která se zabývá metodami, pomocí kterých hledáme řešení určitého problému, nebo odpověď na danou otázku. Pro výzkum je nutné zvolit si vhodné metody.

Ve své práci jsem zvolila kvalitativní přístup a techniku zúčastněného pozorování a rozhovoru, protože jsem chtěla na konkrétním příkladu ilustrovat proces projevů a integraci dítěte s ADHD v běžné MŠ. Vlastní reflexí a poznámkami jsem se snažila dospět k pochopení dané problematiky a nacházet zkušenosti a možnosti nových cest.

4. 1. Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum, jak charakterizuje ŠVAŘÍČEK (2007, str. 17), je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.

4. 2. Metody sběru dat

4. 2. 1. Pozorování

Pozorování sleduje, zaznamenává a popisuje činnost lidí, které právě pozorujeme. GAVORA (1996, str. 16) uvádí, jak u kvalitativního výzkumu se používá nestrukturované pozorování. Kvalitativní pozorování má několik variant a to vzorky událostí, terénní zápisky a participační pozorování. Liší se podle toho, jakým způsobem zaznamenává pozorovatel všechny jevy potřebné k výzkumu. Nestrukturované pozorování je velmi pružné a umožňuje přistupovat k realitě novým, nerutinním způsobem. Pomocí takového pozorování se obvykle odhalují nové, nepředpokládané anebo skryté jevy a souvislosti.

Dále GAVORA popisuje participační (zúčastněné) pozorování, kdy se snažíme získat rozsáhlé a hluboké poznání zkoumané reality. Je dlouhodobé a trvá měsíce. Tento

časový rozsah je třeba, aby pozorovatel hluboko pronikl do chování a myšlení pozorovaných osob a aby se jim mohl snažit porozumět. Důležité je, aby pozorovatel splynul s prostředím, které pozoruje. Je neustále přítomen při aktivitách, nebo se sám podílí na činnosti s pozorovanými osobami.

Rozlišujeme pozorování přímé, které vedl sám výzkumný pracovník a pozorování nepřímé, které bylo pořízeno jinými lidmi. Dále rozlišujeme krátkodobé a dlouhodobé pozorování. Záznamy by měly být podrobné, aby vedly k co nejpřesnějším výsledkům.

4. 2. 2. Pozorování zúčastněné

ŠVARŤÍČEK (2007, str. 143-144) definuje zúčastněné pozorování jako dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo ve zkoumaném terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces. Účelem tedy není jen samo pozorování, ale také nalezené zprostředkovat druhým. Pozorovatel je účastníkem interakcí, přičemž se odlišuje od ostatních mírou účasti na aktivitách. Také se odlišuje záměrem, chce objevit novou teorii o pozorovaných jedincích. Klade si otázky typu: „*Jak tyto situace proběhly?*“ A to je základ pro interpretaci dat z pozorování.

Popis situace by měl být přesný, detailní. Kvalita každého popisu je srovnávána s tím, do jaké míry si jeho čtenář může situaci představit tak, aby jí porozuměl. Zúčastněné pozorování umožňuje pochopit celý kontext, ve kterém se situace odehrávají, neboť to je důležité pro pochopení studovaného problému v celé jeho šíři. Dovoluje badateli být otevřený vůči problémům a nespoléhat na koncepty, které popisují daný jev v teoretické literatuře. Vědec může objevit jevy, kterým se nikdo nevěnoval, nebo dát do vztahu jevy, které předtím do vztahu dávány nebyly. Dále si udělá vlastní názor na pozorované jevy. Reflexe a vlastní poznámky jsou důležitou součástí kvalitativního výzkumu.

4. 2. 3. Rozhovor

Rozhovor je založen na verbální komunikaci mezi jedincem provádějícím výzkum a zkoumaným jedincem, jak poznamenává GAVORA (1996, str. 65) Vhodně formulovanými otázkami je respondent vybízen k odpovědím a informacím o sobě, svých názorech, postojích. Při rozhovoru je možné sledovat i vnější reakce respondenta a podle nich pohotově usměrňovat další průběh kladení otázek. Rozhovor nabízí otázky

a odpovědi, otázky se používají otevřené, polouzavřené a otevřené. Dává se přednost otevřeným otázkám, které umožňují volnost a pružnost. Rozhovor zprostředkovává bezprostřední, osobní, nebo důvěrné odpovědi. Údaje, které získáme, poslouží jako východisko pro vytvoření dalších výzkumných nástrojů. Nestrukturovaný rozhovor přináší nové, často nepředpokládané informace. Odpovědi lze zaznamenat na magnetofon, pokud s tím respondent souhlasí.

4. 3. Cíl výzkumu

Cílem výzkumného projektu je pozorování, jak se zapojuje dítě s ADHD do řízené činnosti v kolektivu třídy dětí v MŠ. Dále použít metodiku F. Ketta, sledovat jak na ni reagují děti ve třídě a jak chlapec s diagnózou ADHD. Své pozorování doplním rozhovory s paní učitelkou a matkou chlapce.

V závěru práce chci kriticky zhodnotit možnosti přístupu metodiky F. Ketta pro děti s diagnózou ADHD.

Dílčí výzkumné otázky:

Jak se dítě s ADHD zapojí do řízené činnosti?

Jak ostatní děti zaujme použití metodiky F. Ketta, jak se zapojí?

Jak použití metodiky osloví a zaujme dítě s ADHD?

Jak na jeho nepřiměřené reakce, nesoustředěnost, hyperaktivitu reagují ostatní děti?

Jaké problémy vidí se začleněním dítěte s ADHD do MŠ učitelka?

Jaké problémy vidí se začleněním dítěte s ADHD do MŠ matka dítěte?

5. POPIS PROGRAMU FRANZE KETTA

V praktické části představuji své výstupy v průběhu jednoho roku v mateřské škole, která se nachází v menším městě. Má 7 heterogenních tříd, z toho jedna je zaměřena podle pedagogiky Marie Montessori. Třída, do které jsem pravidelně docházela, má zaměření na výuku angličtiny 1x týdně. Od září 2012 je zapsáno ve třídě 28 dětí. Ve třídě se střídají dvě paní učitelky. Od září 2013 je zapsáno ve třídě 22 dětí. Ve třídě je pravidelně jedna paní učitelka. Z důvodu rodičovských povinností jsem zvolila téma v souladu s MŠ mého bydliště.

V praktické části používám zmíněnou metodiku Franze Ketta. Setkání a program pro děti jsem popsala podrobně, abych naplnila jeden z cílů práce a představila metodiku F. Ketta a její využití v běžné MŠ. I v předchozích ročnících na praxi jsem viděla, že vzhledem k tomu, že děti metodiku F. Ketta neznají, je pro ně program více obohacující a zajímavější. Program podle F. Ketta se snaží vystihnout život dítěte v jeho celistvosti. Učí pozitivnímu vztahu k životu, předává hodnoty, které jsou společností přijímány jako obecně prospěšné a dobré. Je plně v souladu se současným RVP PV.

Při programu pro děti používám vyprávění příběhů. Jak uvádí RIEFOVÁ (1999, str. 78-79): vyprávění příběhů přináší prospěch jak učiteli, který příběh žákům vypráví, tak i žákům, kteří se vyprávět příběhy učí. Vyprávění příběhů zlepšuje u žáků pozornost a vede je k tomu, aby se aktivně zapojili. Podporuje u nich schopnost vizualizace/imaginace, rozvíjí u nich smysl pro příběh a poslechové dovednosti. Vyprávěním příběhů představujeme dětem literaturu způsobem, který je pro ně zvlášť uspokojivý. Také u dětí rozvíjí vnitřní koncentraci. Rovněž děti vynikajícím způsobem motivuje a pomáhá jim, zejména dětem rozptýleným a hůře zvladatelným.

V jednotlivých setkáních není kladen důraz jen na vnější, smysly zachytitelný svět, ale také na nezachytitelné vnitřní skutečnosti, v jejichž hloubce nacházíme obraz našeho vnitřního světa. Setkání dětí probíhá v kruhu tak, aby všechny děti na sebe viděly. Na setkání v kruhu máme asi 20 minut. Připravené prostředí může být ohraničeno také elipsou. Uprostřed je připravený určitý obraz, který se příběhem může doplňovat, nebo přetvářet. Obraz se skládá z barevných šátků, kamínků, přírodního materiálu... Pro příběhy používám dřevěné postavy, maňásky nebo drobné plyšové hračky.

Barvy šátků a materiálů jsou vědomě vybrány tak, aby podporovaly představy dětí, dávaly prostor fantazii a vyvolávaly následující asociace:

Žlutá- slunce, den, světlo, poušť

Červená- láska, radost, srdce

Zelená- příroda, louka, les, jaro

Modrá- pramen, voda, moře, obloha, vesmír

Hnědá- země, pole, strom

Černá- kamení, noc, tma

Při práci s materiálem je dáván důraz na vzájemný respekt a velkou svobodu při výběru.

Děti vstupují do děje a mohou prožívat příběh sami i ve vztahu s druhými dětmi. Metodika rozvíjí u dětí schopnost vytvářet, uskutečňovat a prožívat vztahy.

HULL (1997, str. 87) o tom říká: „*Dítě intuitivně vnímá radost ze všeho živého, včetně vlastního života. Dívá se, naslouchá, rozumí životu ze své podstaty a umí za vším přirozeně vnímat také smysl. Na druhou stranu ale také existuje porušenost a zranitelnost. Dítě důvěřuje a je oklamáno, vidí květinu, která uvadá, může se rozhodnout pro dobré, nebo udělat zlé. Potýká se s hranicemi nejrůznějšího druhu. Určující není téma a výsledek, ale prostor pro rozhovor, otázky, ticho, naslouchání, úžas...*“

Možná se zdá, že tato pedagogika je příliš vážná a není moc místa pro legraci, ale s odstupem času si uvědomuji, že si společně s dětmi užijeme mnoho legrace. MATĚJČEK (2008, str. 55) to vystihl přesně, jak bych to ráda vyjádřila, ale někdy se mi těžko hledají slova: „*Jde o vzájemnou legraci na vyšší úrovni, o vzájemné sdílení radosti, o snahu udělat jeden druhému zábavu, příjemnost, jde o odpoutání se od skutečnosti.*“

6. KAZUISTIKA CHLAPCE S ADHD

Listopad 2012

Chlapec Vojtěch; 4,6; pochází z úplné rodiny, žije s rodiči a mladší sestrou v rodinném domě se zahradou na vesnici. Do MŠ docházel od 3 let jen 2 dny v týdnu dle doporučení psychologa a po domluvě s MŠ.

Zdravotní stav chlapce je velmi dobrý, nemocnost malá, dochází pravidelně na psychologii a na psychiatrii pro stanovenou diagnózu ADHD.

Při praxi se snažím přistupovat k chlapci individuálně, vymezím si pro něj čas. Požádala jsem také matku o rozhovor. Při rozhovoru s matkou, která je velmi sympatická, VŠ vzdělaná žena, jsme hledaly společně kořeny problému. Řeší situaci s odborníky, přesto jí není situace lhostejná a snaží se spolupracovat s odborníky i MŠ. V anamnéze chlapce jsme nenašly žádné vážnější příčiny. Dle matky v perinatálním i perinatálním období bylo vše v pořádku. V kojeneckém a mladším batolecím období chlapce měli náročnější období kvůli stavbě rodinného domu. Jinak popisuje psychomotorický vývoj chlapce jako normální, byl jen živější.

Na začátku školního roku 2012 přišel do nového prostředí jiné třídy MŠ po společné domluvě rodičů a MŠ. Vojta se ze začátku choval nepřátelsky vůči dětem i pedagogům. Používal sprostá slova jako nadávky, kopal, vztekal se, pokud nebyl splněný jeho požadavek, nebo se nechtěl zařadit do společného programu třídy. Při společném stolování dával nohy na stůl, obtěžoval děti okolo sebe. Při pobytu venku házel po dětech kameny. Na výzvy pedagogů nereagoval, neslyšel. Do MŠ jsem začala chodit od konce října a při svých návštěvách jsem ho již nepoznala tak agresivního, jak mi ho popisovaly paní učitelky. Proto bych chtěla popsat situaci tak, jak ji vnímám ze svého pohledu při své praxi.

Pozorování Vojty v MŠ listopad 2012

Chlapec chodí do MŠ jen v pondělí a ve středu na dopolední program. Po obědě si ho vyzvedává matka, která je na rodičovské s jeho malou sestřičkou. Chlapec je sledován v psychologické poradně. S matkou jsem v telefonickém spojení, potkáváme se i v MŠ, nebo se sejdeme v prostoru kavárny, kde je dětský koutek. Od května začíná chlapec docházet do MŠ 3 dny v týdnu. Snaha paní psycholožky více zapojit chlapce do MŠ nám připomíná Jeana Piageta, který říká, že morální vývoj vystoupí o patro výš,

když dítě ke svému respektu vůči dospělým přidá respekt k někomu ze svých vrstevníků. Nám učitelkám připomíná MATĚJČEK (2010, str. 170), že do výchovy dětí nám svěřených vnášíme především sami sebe a teprve na druhém místě to, co uvědoměle a cíleně chceme. I v MŠ „nejvíc vychováváme, když si myslíme, že vůbec nevychováváme“, tj. když se vznešeně nestylizujeme, projevujeme se prostě, upřímně, přirozeně. Nejvíc vychováváme svým osobním příkladem. Zlaté výchovné pravidlo říká: „Zařídme věci tak, aby je dítě udělalo dobře a my je za to mohli pochválit – nedopustíme, aby je udělalo špatně a my je za to měli trestat.“

Při příchodu do MŠ je Vojta spíše uzavřený, sám si najde činnost, která ho baví, je to nejčastěji stavebnice Lego, nebo dřevěná autodráha. Nejraději si hraje sám, při větším hluku začne být neklidný, začne druhým dětem dělat naschvály. Pokud nabídnu aktivitu u stolečku, chce ji dělat se mnou, ne samostatně. Pokud mu vysvětlím, že za chvíli se přijdu podívat, jak se mu daří, zkusí se chvíli soustředit a skládá sám např. mozaiku z kamínků. Když postavil z lega loď, udělal 4 komíny a věděl, že tolik měla loď Titanik, která se potopila. Když si děti hrály na piráty a udělaly si z Polykarpovy stavebnice loď, zapojil se k dětem, zkoušel s nimi pádlovat. Děti ho přijaly mezi sebe. Někdy si s ním nechtějí hrát, protože ruší jejich hru a nechce se s nimi domluvit na společných pravidlech. Při volné hře vezme druhým dětem hračku. Děti na chlapce zareagují nazlobeně. Když se snažíme domluvit trpělivě a laskavě, zkusí se i omluvit, druhého pohladí a vrátí hračku.

Při ranním cvičení se začne schovávat a s ostatními dětmi nechce cvičit. Při běhání jsou jeho pohyby často nekoordinované, při skákání snožmo se udrží na 2 skoky, potom jde a znovu zkouší skákat, nebo opouští cvičení a jde si hrát sám. Zdravotní a dechová cvičení ho brzy omrzí i cvičení s říkankou. Při hře na klauny jsem děti učila na žíněnce kotrmelce. Při této činnosti se aktivně zapojil a zařadil mezi ostatní děti. Protože hra byla spojená s probíháním kruhů, nebylo pro něj čekání v řadě tak zdoluhavé. Ostatní děti nepředbíhal, pochválila jsem ho, že dodržuje pravidla.

Chlapec si rád hraje sám a střídá aktivity, rád si prohlíží obrázkovou encyklopedii, nepreferuje poslech hudby a sledování televize. Zaujme ho vyprávění krátkého příběhu, pokud je delší, vstane od ostatních a jde si hrát do kuchyňky, nebo nejčastěji s legem. Na zavolání svého jména často nereaguje. Jestliže je aktivně zapojen, při trpělivém a laskavém přístupu se na chvíli zařadí do kolektivu dětí. Dítě je průměrně zvědavé, občas se zeptá na činnost, která nás čeká.

Při používání metodiky Franze Ketta děti ví, že nás čeká překvapení. Překvapení je většinou ukryté a odkrýváme ho postupně společně s dětmi, chlapec však často poruší pravidla a nechce čekat. Stalo se tak při adventním setkání. Dala jsem na bílý kruh zelené smrkové větve přikryté šátky. Dětem, které měly zavřené oči, jsem řekla, že se mohou posadit. Určila jsem, kdo šátek odkryje. Vojta chtěl sám, ale zastavila jsem ho. Potom chtěl vzít smrkové větve, ale popíchal se, tak je hned položil.

Chlapec rád povídá o své rodině, např. jak s rodinou oslavovali, kdo je navštívil. Pěkně mluví o svých nejbližších. Vypráví také o svém volném čase, jak si hraje na zahrádce u domu. Také jezdí s rodinou rád plavat do bazénu. Při zpívání s dětmi se odmítá zapojit, většinou nezpívá. Začne být neklidný, potřebuje být spíše v klidnější atmosféře třídy a kolektivu dětí. Zdá se, že ho hlasitější prostředí ruší- zahlcuje jeho nezáměrnou pozornost.

7. ROZHOVOR S PEDAGOGEM A JEHO POHLED

Ve třídě se pravidelně střídaly v pedagogické činnosti paní učitelky Pavla a Jana. Při prvním setkání mě informovaly o problémech při začlenění dítěte s ADHD do kolektivu. V té době byl chlapec ve třídě druhý měsíc. Při seznamování s kolektivem i prostředím se chlapec projevoval agresivně, na instrukce učitelky nereagoval, nebo reagoval fyzickou obranou, kopáním, odstrkováním. V mé přítomnosti po dvou měsících se chlapec výrazně agresivně už neprojevil. Paní učitelka také zmínila asociální chování chlapce při stolování, netrpělivost, nesoustředěnost. *„Ostatní děti jí, ale chlapec se zvedne a chce si jít hrát do herny, když ho napomenu tak se sice vrátí, ale dá si nohy na stůl. U stolu bere jídlo druhým, nebo jim naopak dává své. Při cvičení často odchází si odpočinout a nechce se zapojit, při řízené činnosti se chvíli soustředí, potom si začne hrát sám, nebo vyrušuje ostatní děti, začne si s nimi povídat, postrkovat je, nesoustředí se.“* Při pohybových hrách nedbá na instrukce pedagoga a chce být středem pozornosti. Pokud nemá hlavní roli hned, začne být mrzutý a chce odejít z kolektivu. Na pozvání pedagoga i dětí nereaguje. *„Pomáhá vzít ho za ruku, nabídnout opět činnost a přivést mezi děti. Ale po chvíli opět odchází. Pokud nevyrušuje, nechám ho hrát si.“*

Před každým programem jsem konzultovala s pedagogem svoji činnost, abych navázala na téma, které probírali ve třídě v daném týdnu. Děti poznaly novou metodiku, která je zaujala. I pro paní učitelku to bylo zpestření. Po programu mi řekla rady a připomínky, které si sama neuvědomuji, protože tak dobře neznám kolektiv dětí, nebo nemám tolik zkušeností. Byla jsem za připomínky ráda a snažila jsem se vyvarovat stejných chyb.

Když jsme si o Vojtovi povídali znovu na podzim, zhodnotila paní učitelka: *„V zimním období se stav stabilizoval a na jaře a v létě se chlapec výrazně zlepšil. V létě nacvičil s dětmi společné vystoupení pro maminky. Zapojil se do společného vystoupení dětí, přestože nevydržel se soustředit, zapojil se a sám přednesl krátkou básničku.“*

Na podzim po prázdninách se zhoršila adaptace chlapce na prostředí i kolektiv dětí. Ve třídě chyběli kamarádi, kteří odešli do školy, a přišly nové děti. Paní učitelka Pavla zůstala sama na třídu a chodí pravidelně každý den na ranní směnu.

8. SETKÁNÍ S MATKOU A JEJÍ NÁZORY

S matkou, chlapcem a malou sestřičkou jsem se sešla 3x během roku v prostorech kavárny. První setkání proběhlo 13. 11. 2013. Poprvé jsem seznámila matku s tématem své práce a požádala ji o souhlas. Matka souhlasila a měla přání, abych nenatáčela chlapce na video, to jsem samozřejmě respektovala. Respektovala jsem i přání, aby rozhovor proběhl bez záznamu, pouze jsem si dělala poznámky. Představila jsem jí i své zkušenosti s metodikou F. Ketta, které jsem chtěla uplatnit a rozvinout při své praxi. Společně jsme si objednali něco dobrého a děti si potom hrály v dětském koutku. Při prvním setkání jsem byla překvapená, jak se chlapec v kavárně choval společensky u stolu i hezky ke své sestřičce. Matka mě sama začala vyprávět, jak to mají paní učitelky s chlapcem těžké, uvědomuje si, že se nemohou stále věnovat jen jemu. Zeptala jsem se na zájmy chlapce. *„Rodina pravidelně jezdí do lázní do bazénu plavat, kde je chlapec spokojený a nadšený, vždy se tam těší. Venku je rád na zahradě, doma si hraje se stavebnicí a má rád i své televizní dětské pořady.“* Chlapec je zdravý, matka dbá na dobrou stravu a preferuje ovoce a zeleninu. Také tím, že nenavštěvuje každý den kolektiv dětí, netrpí na časté nachlazení.

22. 5. 2013 jsme se opět sešli v kavárně, při tomto setkání byla velmi živá i sestřička chlapce. U stolu se chovají hezky a bez problémů. Děti si společně hrají v dětském koutku kavárny. Matce jsem sdělila své zkušenosti a dojmy ze setkání v MŠ. Spolupráce s chlapcem se mi zdála výrazně lepší i zapojení do kolektivu a také děti víc přijímaly chlapce mezi sebe bez negativních poznámek. Také matka říká: *„Vojta je spokojenější a těší se mezi děti. Také mi řekne, co se mu líbilo a co ho ve školce bavilo.“* Nesoustředěnost a nepozornost přetrvává, mohla jsem pochválit chlapce při společném tvoření. Při příběhu, kdy si každé dítě může vytvořit svůj obraz a zapojit se do příběhu, chlapec vytvoří samostatně. Dokáže lépe spolupracovat s dětmi, a když odejde dřív od činnosti, nezničí ji, ale ponechá na místě a jde si sám hrát a po chvíli se opět i sám vrátí. Výrazně se zlepšil v rozvoji jemné motoriky, při grafomotorickém cvičení, také je šikovný při vystřihování. Povzbudila jsem matku, aby procvičovala s chlapcem správné držení pastelky, tužky, protože se snažím dodržovat pravidla u pětiletých dětí. Matka zmiňuje, že je šikovný i doma, přes zimui jaro jezdili plavat, plavání je stále oblíbené. *„Venku na zahradě si samostatně hraje, oblíbená je trampolína na zahradě, kde se vydovádí.“*

Podzimní setkání 16. 10. 2013 bylo pochmurnější. Ve třídě se chlapec po prázdninách opět hůř adaptuje a to provází i neradostné zprávy pro rodiče. Matka se setkává se mnou a vidím její ustaranou tvář. Prostory kavárny nás lépe naladí. Sourozenci se opět chovají u stolu s cukrovím velmi hezky. Chci matku povzbudit, opět ji seznamuji, co se nám při společné činnosti podařilo. Nejlépe se chlapec zapojí do samostatného tvoření, neodbývá rychle svoji práci, ale vydrží déle pracovat. Při společné činnosti v kolektivu nevydrží pozornost, někdy opět ruší, nebo si sám hraje. Matka mi sděluje: „ *Chování Vojty a nepozornost víc narušuje program třídy, z toho důvodu se přijde do třídy podívat pedagogický pracovník ze speciálně-pedagogického centra a posoudí potřebu asistenta pro chlapce. To by výrazně pomohlo Vojtovi i paní učitelce ve třídě.*“ Matka mi také sděluje, že brzy nastoupí do zaměstnání a do třídy nastoupí i sestra chlapce.

Při svých výstupech na praxi jsem se ještě často setkala s matkou v prostoru šatny. Matka vnímala podobně, jako pedagog, že adaptace chlapce po prázdninách je pomalejší, převažovaly spíše negativní zprávy, proto jsem se snažila matku spíše povzbudit.

9. ZÁZNAM POZOROVÁNÍ DÍTĚTE S ADHD BĚHEM PRAXE

12. 12. 2012 Vánoce a andělé

Při příchodu do třídy jsem chlapce přivítala. Sám si šel hned ke stolečku, kde byly připravené hračky pro volnou hru dětí. Vybral si dětské kladívko a různé tvary s dírkou, do kterých se dal hřebík, a kladívkem se do korku přibíjely různé tvary. Děti si tak vytváří obrázek (senzomotorická koordinace oko-ruka). Při této činnosti jsem pozorovala, že cíleně pokládá tvary a soustřeďuje se na tlučení. Někdy nebyl přesný, ale byla jsem překvapená, že na závěr vytvořil pěkný obrázek. Potom si vystavil práci podle zvyku na poličku a odešel do herny ke stavebnici, která se spojuje magnety a vytvářel hrad. Během volné hry byl sám, děti kolem sebe si nevšímal.

Tento den jsem měla zaměřený program na vánoce podle knihy A. Lingrenové: Kajsa Nebojsa. Děti bylo tento den 16. Při cvičení jsem děti zaujala říkankami, ale chlapec byl nedůsledný, dával najevo nezáměr. Děti si ho nevšímal. Při pohybové hře s kočičkou a pejskem (za doprovodu písničky „*Sněží, sněží, mráz kolem běží ...*“) byl nemotorný, jeho pohyb nekoordinovaný. Z pohledu dospělého zbytečně narážel do druhých dětí. Hra v něm i při neúspěšnosti nevyvolala smutek, uzavřenost, pocity méněcennosti. Byl veselý a smál se, chtěl pokračovat ve hře.

Pro řízenou činnost jsem připravila šátky do tvaru domečku. Každé dítě mělo připravený barevný šátek, který si vybralo samo. Potom jsem v kruhu dětí vyprávěla příběh o Kejsa, jak žila s babičkou. (Jejich dům – opakování geometrických tvarů). Babička před vánoci onemocněla a Kejsa musela zajistit nákup a úklid. Při nákupu jsme hráli hru. Nejdříve jsme pojmenovali potraviny a potom jsem je schovala v prostoru herny. Děti je hledaly. Pohyb Vojty po herně byl opět těžkopádný. Také jsme si zahráli Kimovu hru. Vojtu jsem zapojila do hry. Odkryl vždy šátek a s ostatními dětmi hádaly, které předměty se nám ztratily. Při úklidu jsme si s dětmi zahráli tak, že jsme napodobovali úklidové činnosti a protáhli jsme si tělo. Když jsme si povídali, co viděla Kejsa na okně (mráz), každý si vybral šátek podle barvy a nechal ho ve tvaru čtverce. Bylo to naše okno a děti si tam měly z kousků kokosu vytvořit, co by si tam přáli vidět oni. Vojta to udělal, ale nenechal si své okno před sebou. Za chvíli si oddělal kokos a rozdělal šátek, začal se válet po koberci a nevnímal další povídání o tom, jak Kejsa si přála za oknem vidět anděly. Vzala jsem Vojtu za ruku, aby se soustředil. Vysvětlila

jsem další činnost u stolečku a s ostatními dětmi Vojta šel pracovat. Děti kreslily na tmavý papír bílou pastelkou okno, a co viděla Kejsa.

Vojtovi jsem pomohla správně držet tužku, ukázala jsem mu, jak může kroužit a udělat ocásek kočce (rozvoj jemné motoriky). Kreslil si sám a já jsem se chvíli věnovala menším dětem. Najednou jsem si všimla, že obrázek odstrčil a nechtěl ho, chtěl ho vyhodit. Poprosila jsem ho, jestli mi ho věnuje, souhlasil. Nabídla jsem mu vybarvení anděla, s tím souhlasil. Rychle anděla počmáral a chtěl nalepit k domečku na společný plakát. Nabídla jsem mu volnou hru v herně, souhlasil a odešel ke stavebnici. Na společný velký papír předškoláci nalepily domeček Kejsy a babičky, děti si vybraly různé předtištěné anděly, které si vybarvily, mohly vystříhnout a nalepit na společný plakát k domečku Kejsy. Činnost jsme ukončili v herně v kroužku u našich oken ze šátku a děti mohly vyslovit své přání, a jestli by také chtěly vidět o vánocích anděly jako KejsaNěkteré menší děti se nevyjádřily, větší děti jmenovaly dárky, které si přály. Potom jsme šátky uklidili a děti se připravily na pobyt venku.

Myslím si, že program byl na chlapce příliš dlouhý. Do programu se zapojil, ale vyhledával možnost být a hrát si sám. Ostatní děti ho nerušily, soustředily se na svoji samostatnou i společnou činnost.

7. 1. 2013 Putování tří králů za hvězdou

Toto téma bylo ve školce před tříkrálovou sbírkou.

Při volné hře jsem Vojtu pozdravila a zeptala jsem se ho na vánoční dárky. Nechtěl si moc povídat a chtěl si hrát sám. Myslím si, že se hodně soustředil na magnetickou stavebnici.

Děti bylo ve třídě 14. S dětmi po dechových cvičeních a zdravotních cvičeních jsme si zahráli pohybovou hru na zlého krále Heroda. Vojta se zapojil, ale měl problémy s koordinací. Potom jsme vytvořili kroužek u připravených šátků, barvy znázorňovaly různé barvy národů a různou krajinu ve tvaru hvězdy, kudy museli králové projít. Nejdříve navštívili zlého krále Heroda. Ten je poslal do Betléma. Tam našli pravého krále a odevzdali mu své dary. Když usnuli, měli sen, že se nemají vracet stejnou cestou. Dětem jsem dala na papíře nakreslený labyrint a měli si sami prstem projet cestu do středu, do neznáma, do tajemna. Hledali jsme krále, ale našli chudou stáj, chudé rodiče i dítě. Odešli jsme k pracovním stolům, tam vystříhli a dokreslili tři krále. Děti si také nalepily tři dary. S papírovými králi jsme se vrátili k barevným

šátkům, děti šly po elipse a zpívali jsme písničku „*My tři králové jdeme k Vám...*“ Každé z dětí dostalo svůj šátek, podle barvy, která mu byla nejvíc příjemná. Vojta si vybral modrý šátek. Všichni jsme si zahráli na tři krále a děti si vytvořily ze šátků svůj domeček. Pomocí mašle si sami vytvořili svoji cestu za hvězdou. Děti se potom vystřídalaly a postupně šly po třech po svojí cestě do Betléma. Když se společně děti setkaly, symbolicky se poklonily a řekly jména tří králů – Kašpar, Melichar a Baltazar a názvy darů, které přinesly – zlato, kadidlo a myrhu. Vrátily se na své místo a sledovaly cestu ostatních dětí.

Na závěr se děti chvíli podívaly na krátký film o přírodě, který přinesla dívka, která měla ten den narozeniny a měla to předem domluvené.

Při vyprávění příběhu Vojta nejdříve seděl naproti mě a brzy si přišel hrát vedle mě s věcmi, které symbolizovaly cestu, nebo dary. Ostatní děti se soustředily. Když si Vojta vystříhl s mojí pomocí krále a pastelkou si projel znovu cestu labyrintem, obrázek labyrintu zmačkal a chtěl vyhodit. Poprosila jsem ho, jestli si obrázek můžu vzít, souhlasil. Když jsme se vrátili do kroužku, nechtěl se Vojta zapojit a začal se válet na svém místě. Druhé děti neobtěžoval a za chvíli se zapojil, když jsem ho vyzvala, že si může udělat svůj domeček a svoji cestu. Zapojil se i do trojice králů a než se vystřídalaly další děti, hrál si sám s mašlí, nebo si po mašli chodil. Ostatní děti cesta do Betléma zaujala. Na závěr jsem se dětí zeptala, jestli se zapojily do Tříkrálové sbírky a vysvětlila jsem jim, jak a kde peníze druhým lidem pomáhají.

21. 1. 2013 Zimní sporty

Vojta přišel do MŠ po nemoci, měl chřipku. Hned mě říkal, že si doma kreslil Titanik, jak loď vypadala, protože se díval na film v televizi. Při ranní hře si sám našel lego s lodí a zkoušel ji stavět. Děti si sestavily z Polykarpovy stavebnice loď a Vojta se mezi ně zapojil. Děti ho přijaly mezi sebe. Žádný problém nenastal, dokázaly se domluvit a na závěr společně uklidily stavebnici. Při cvičení jsem zvolila pro dýchací cviky ubrousky, které nám připomínaly sněh. Děti bylo tentokrát 17, děti jsem zaujala a chlapec, přestože si chvílemi sám hrál s ubrouskem, nebo s kruhem, víc se zapojil do cvičení. Pro lepší koordinaci jsme cvičili s kruhy. Po svačince jsem připravila prostředí pro příběh. Ze šátků jsem připravila zimní krajinu se zamrzlým rybníkem, kopcem a vesnicí. Při příběhu jsem použila Kašpárka, který vypadl z kočárku a zůstal pod kopcem, kde děti sáňkovaly, bobovaly, jezdily na lyžích a u rybníka, kde se

bruslilo. Když děti a rodiče odešli, zůstaly pod kopcem s Kašpárkem zapomenuté sánky, boby, lyže i brusle. Veverka Kašpárkovi poradila, vrána mu pomohla opravit sáně a Kašpárek si s kamarády vyzkoušel různé zimní sporty. Toto vyprávění nebylo dlouhé a Vojta sledoval, co se děje. Děti mě řekly, kdo byl lyžovat, bruslit, nebo sáňkovat. Vojta chodí bobovat. Abychom se nenachladili, mohly si děti udělat čepici, šálu, rukavice z papíru a nazdobit krepovým papírem. Děti jsem rozdělila, předškoláci začali dělat zimní oblečení a menší děti si nejdříve vybarvily sportovní náčiní. Vojta chtěl nejdříve dělat rukavice jako předškoláci. Domluvili jsme se, že se vystřídáme a nejdříve si vybarvil obrázek. Při obkreslování ruky chtěl pomoci. Vedla jsem mu ruku s tužkou. Poradila jsem mu, jak má držet papír a stříhat. Chvilu to zkoušel sám a potom jsem mu pomáhala přidržovat a vést ruku s nůžkami. Lepidlo si dal sám a barevné papíry si také sám lepil. Udělal jednu rukavici a víc dělat nechtěl. Přesto jsem ocenila, jak se snažil soustředěně pracovat a byl pečlivý při vystřihování. Na závěr činnosti děti, které byly hotové, si šly hrát do herny, a kdo byl u stolečku, mohl se přidat k písničce. Vzala jsem kytaru, děti si zopakovaly písničku „*Z nebe se nám právě sypou bílé vločky...*“ a naučila jsem je písničku „*Černá vrána krákorej...*“, která se hodila k příběhu. Vojtu moc písničky nebaví, přidá se jen málokdy. Tentokrát, i když jsem ho pozvala, aby si šel s námi zazpívat, vrátil se brzy zpět do herny a stavěl si ze stavebnice.

Tento den bylo poznat, že je Vojta více odpočínutý a natěšený na školku. Během cvičení si některé cviky přizpůsoboval, když jsem ho opravila, moc se mu to nelíbilo a některé cviky nechtěl dělat správně. Ocenila jsem, že i když si chvílemi hrál, neutekl od ostatních a snažil se cvičit. Příběh nebyl dlouhý a jeho pozornost byla delší. Ostatní děti příběh zaujal a sdílely se, jak sportují v zimě. Chlapec se zapojil mezi děti a byl samostatnější při oblékání i během stolování.

4. 2. 2013 Cirkus

Tento den jsem dětem řekla, že mám pro ně překvapení a prožijeme legraci. Zahrajeme si na cirkus. Toto téma jsem navrhla paní učitelce a dozvěděla jsem se, že toto téma v MŠ nedělají. Místo toho dělají karneval. Při volné hře jsem dětem dala možnost skládat z barevných geometrických papírových tvarů cirkus. Vojta mě hned řekl, že v cirkuse byl, že se mu líbí zvířátka. Děti bylo 15. Větší děti vystříhaly klauny, které potom ve skupince skládaly. Při cvičení jsem použila barevné krepové míčky, se kterými jsme cvičili jako klauni. Použili jsme opět velké kruhy a děti probíhaly jako

lvi nebo opice. Také jsme zkoušeli na matraci kotrmelce. Po cvičení si děti zahrály pohybovou hru na lva s maskou. Vysvětlili jsme si pravidla. Kdo byl chycen lvem, musel udělat 5 dřepů a tím se osvobodil. Když byl Vojta lev, chvíli jen tak s radostí běžel a nikoho nechytal. Upozornila jsem ho, že může chytat a teprve potom začal. Ostatní děti jsem povzbudila k dodržování pravidel, aby byly důslední. K cirkusovému příběhu jsem postavila ze šátků cirkus a doplnila geometrickými tvary. Příběh o cirkuse jsme začali tím, že jsem jim poslala v plátěném pytlíku dřevěného klauna a klaunský kulatý nos, který jsem si potom dala na nos. Děti měly pohmatem zkusit zjistit, co tam asi je. Vojta hned řekl, že neví a chtěl pytlík rozvázat. Upozornila jsem ho, že necháme nejdřív hádat ostatní děti a potom se podíváme dovnitř. Souhlasil a pytlík tak obešel celý kruh. Děti říkaly kuličku a panáčka. Vojta mohl pytlík otevřít a chtěl si hrát, ale klaun i nos byl určený pro příběh a z hygienických důvodů jsem nechtěla, aby se děti střídaly a zkusily si klaunský nos. Potom mě napadlo, že jsem mohla pro každé dítě klaunský nos koupit, protože to není nákladné. Vyprávěla jsem příběh, jak klaun v cirkuse onemocněl a principál vyhlásil konkurz na nového klauna. Ve skupinkách si děti poskládaly papírového klauna. Na konkurz se přihlásili Pim a Pam. Předvedli, co umí, při jazykovém cvičení jsme se naučili básničku Znáte klauní žertíky?. Jeden klaun chtěl, aby lidé byli veselí a druhý chtěl především slávu. Principál je přijal oba dva a oba se šli seznámit se zvířátky v cirkuse.

Vojta na začátku příběhu poslouchal, zapojil se do jazykového cvičení a opakoval básničku. Potom si vzal dřevěného klauna, který se jako léčil a hrál si s ním. Nevyrušoval, tak jsem pokračovala dál. Ostatní děti se soustředily. Dokončila jsem příběh a vysvětlila dětem, jak budeme u stolečku vybarvovat a vystřihovat papírové klauny, které si přilepily na špejle. Vojta se u stolečku zapojil s ostatními dětmi, byl hotový jako první a sám si přinesl lego ke stolečku a tam si skládal a hrál. Jen 2 děti si klauny nedodělaly, ostatní ano. Připravily se na pobyt venku, na který se těšily, protože venku bylo plno sněhu.

18. 2. 2013 Eskymáci a lední medvědi

Počasí bylo stále zimní, venku plno sněhu a děti si měly celý týden povídat o kraji věčného ledu a sněhu. Při ranní volné hře si mohly prohlédnout knihy, kde byly nakreslené životy eskymáků. Poprosila jsem chlapce, aby zkusili postavit z lega nebo kostek iglů. To se jim podařilo. Byla větší nemocnost, dětí přišlo 13. Při ranním cvičení

jsme použili papírové rybičky. Rybičky jsme použili také na pohybovou hru. Krátce jsem dětem vysvětlila, že si budeme povídat o ledních medvědech a o eskymácích. Jejich důležitou činností je lov ryb. Pohybová hra byla o eskymáku, který ulovil ryby a chránil je před medvědy. Medvědi byli vně kruhu a uvnitř byl eskymák s rybami. Pokud se dotkl medvěda, musel medvěd rybu vrátit a jít z kruhu. Děti se vrhly na ryby a poznala jsem, že jsem špatně hru vysvětlila. Dětem šlo o loupež a soutěživost. Mým cílem byla ochrana ryb a dodržování pravidel. Několikrát jsem hru přerušila pro nedodržování pravidel. Vojta byl také eskymák, ale děti mu hned ryby rozebraly. Nestačil zareagovat a chránit ryby, aby je vrátily. Hru jsem ukončila dřív. Po svačině jsem měla připravený příběh o eskymáku Itukovi a jeho věrném psu Muki. Šátky nám připomínaly ledovou krajinu a moře. Chtěla jsem děti na začátku zklidnit. Udělali jsme meditaci po elipse. Opět jsem se dopustila chyby, protože jsem použila lano a dětem jsem řekla, že budeme chodit vedle lana. Děti ale chodily po laně. Doprovázela jsem je písničkou, kterou je naučila předchozí týden paní učitelka. Viděla jsem, že se nejvíc soustředí na chůzi po laně. Vojtu to za chvíli přestalo bavit a spíše pozoroval děti a chodil okolo. Opět jsem dřív ukončila meditaci. V atlase světa jsem dětem ukázala Arktidu a Antarktidu a začala jsem povídat příběh o eskymáku Itukovi. Šli na lov ryb, ale přepadl je medvěd a ryby nestačili ochránit. Také medvěd vystrašil mroží rodinku. Šli hledat nové místo pro lov ryb. Opět narazili na medvěda, ale tentokrát potřeboval pomoci medvěd a oni se k němu neobrátili zády, ale pomohli mu. Tento opuštěný medvěd brzy našel svého kamaráda medvěda. Ituk a Muki se se svým úlovkem dobře vrátili do iglů. Během příběhu si Vojta bral věci ze šátků, přestože jsem upozornila a připomněla pravidla. Děti jsem rozdělila do čtyř skupinek a dala jim kamínkovou mozaiku, aby z kamínků zkusily udělat iglů. Tato činnost děti zaujala. Vojta byl nejdříve ve skupince menší, za chvíli odešel do skupinky předškoláků, chlapců a s nimi se zapojil a přidával kamínky. Na závěr každý dostal stuhu. Děti si měly vyznačit svoji cestu z kamínkového iglů a někoho z příběhu navštívit. Při hodnocení jsem byla překvapená, děti chtěly navštívit zlého medvěda. Jen Vojta a jedna holčička chtěla jít do iglů za Itukem a jeden chlapec řekl mrože. Ještě jednou jsme zkusili jít po elipse a potom jsme šli společně ke stolku, kde se děti rozdělily a nejdříve školáci dělali polární kruhový závěs. Měli ve čtyřech kruzích předkreslené symboly z příběhu: iglů, eskymáka, mrože a medvěda. Do vedlejšího kruhu, který byl prázdný, mohli nakreslit svůj symbol. Děti kruhy vybarvily, vystříhly a nalepily na bavlnku, aby se dala zavěsit. Vojta měl nejdříve vybarvit obrázek polární krajiny, ale nechtěl. Za chvíli jsem mu

přinesla kruhy a vysvětlila jsem mu postup. Vojta nechtěl vybarvovat, rychle obrázky počmáral. Chtěl brzy stříhat, pomohla jsem mu nejdříve, aby správně držel nůžky a papír. Vojta se snažil ze začátku sám a nakonec společně se nám podařilo kruhy vystříhnout. Potom jsem mu vysvětlila, jak si má kruhy slepit a zvládl si to téměř sám.

U stolečku při práci byla lepší atmosféra, než v herně během příběhu. Tvořivá činnost děti víc zaujala. Příběh jsem špatně formulovala a pohybovou hru jsem měla dát po příběhu. Chybami se člověk učí...

4. 3. 2013 Červená Karkulka

Jaro ještě v přírodě nepropuklo a děti si měly připomenout nejznámější pohádky. Vybrala jsem si Červenou Karkulku a připravila jsem si ji dramaticky. Děti přišlo 15.

Po ranním cvičení jsme si hráli s padákem a opakovali barvy podle padáku, např. děti u zelené barvy se měly pustit a vyměnit si místo tak, že běžely pod padákem. Tato hra děti hodně bavila. Také jsme si dali na padák míček a snažili se ho udržet, aby nepropadl dírou uprostřed. Vojta se během hry s padákem špatně soustředil, reagoval až na opakovanou výzvu. Míček byl pro něj malý, nevydržel ho sledovat, jen tak mával padákem.

Pro dramatizaci jsem připravila prostředí ze šátků. Na jedné straně byl domeček Karkulky, louka s květinami, les a domeček babičky. Při dramatizaci Karkulky jsem pohádku krátce zahrála a naučila je krátkou básničku. Potom jsem pozvala děti, že si mohou zahrát oni. Vojta se hned přihlásil, že chce být myslivec, než jsem ale pomohla obléknout Karkulku, z lesa odešel a řekl, že hrát nebude. Díval se zaujatě na děti. Toto představení se velmi povedlo, líbilo se mi, že Karkulka sama popřála babičce k svátku a dala jí košíček i kyticí. Děti, které sledovaly, někdy doplnily pohádku tak, že to nerušilo, ale obohatilo. Když jsem viděla, jak se to podařilo, zeptala jsem se dětí, jestli ještě si chtějí zahrát. Souhlasily, ale najednou role už nechtěly. Bylo tam víc chlapců, než dívek a ti nechtěli hrát Karkulku a babičku. Zkusila jsem role tedy určit sama, ale nebylo to ono. Ukončila jsem tedy pohádku rychleji. Ptala jsem se dětí, co nás tato pohádka naučila, když jsme ji hráli a sama jsem řekla, že se mně líbilo, jak Karkulka popřála babičce. Děti se nechtěly vyjadřovat a tak jsem vysvětlila, jak budeme u stolečku pracovat. Dramatizace Karkulky byla pro děti dlouhá. Vojta si odešel sám hrát do kuchyňky, a když jsem ho pozvala mezi děti, nechtěl přijít. Také si našel

kamínkovou mozaiku, se kterou si hrál. Dramatizaci jsem měla ukončit dřív a při hodnocení pohádky jsem ne zvolila správné otázky, děti se už nedokázaly soustředit.

Tvoření obrázku, jak Karkulka s babičkou vyskočily vlkovi z břicha, se dětem velmi líbilo. Po Vojtovi jsem chtěla, aby správně držel tužku, ale odmítl mě, chtěl si ji držet sám. Obrázek rychle vybarvil, ale jen málo a víc nechtěl. Chtěl, abych vystříhla díru do břicha a chtěl si tam dát co nejdříve Karkulku s babičkou. Obrázek měl první hotový a odešel si hrát do herny. Vojta se choval odmítavě, ale zůstal klidný, nebyl vzteklý. Ostatním dětem se tvoření líbilo.

20. 3. 2013 Vesmír

Tento den bylo dětí 13 pro větší nemocnost. Celý týden si děti povídaly o vesmíru. Zdravotní cvičení jsme dělali s míčky, které nám připomněly planety. S míčky jsme kroužili, mávali slunci a kutáleli v kruhu. Chlapec chvíli s námi kutálel, ale potom odešel z kruhu ke stavebnici, kterou složil ráno a nechal si ji vystavenou na poličce. Zahráli jsme si pohybovou hru na vesmírnou honičku a hru o slunci a planetách. Chlapec si mezitím šel hrát do kuchyňky, když jsem ho zvala mezi děti, nechtěl, ale po chvíli, když viděl, jak si ostatní hrají na planety, šel zkusit a dostal planetu Saturn. Když ho slunce zavolalo, nejdřív nezareagoval, když uslyšel podruhé Saturn, zavolala jsem jen jméno chlapce a hned běžel ke slunci. Když si měly děti vyměnit role, odešel si opět hrát do kuchyňky a k společné hře se nevrátil. Po svačince jsme společně s krtkem byli na louce, která byla znázorněna na zeleném šátku. Krtek se jednou dostal na skládku. Tam našel něco, co neznal. Byla to raketa, prozkoumali jsme s krtkem raketu a vyletěli do vesmíru. Ze šátků bylo připravené prostředí na koberci. Krtek měl svoji hromádku hlíny na louce. Potom byly čtyři barvy šátků, které připomínaly město, vodu, hory, lesy. Modrý šátek jako moře a uprostřed ostrov s krabem a mušlemi. Krtek viděl město, krajinu, moře a najednou raketa padala a spadla na pustý ostrov, který krtkovi připomínal měsíční krajinu. Raketa byla rozbitá a některé kousky spadly do moře. Krtek poznal kamaráda kraba, který mu pomohl najít ztracené kousky rakety a krtek raketu spravil, aby se mohl vrátit domů. Tento příběh zaujal všechny děti. Během vyprávění chlapec nevydržel na místě, jako ostatní děti a začal si hrát s raketou, nebo bral mušle a hrál si s nimi. Některé děti ho napomenuly, že nevidí, jak se pohyboval v prostoru příběhu. Snažila jsem se chlapce zapojit do příběhu, aby mi podržel krtka, ale většinou hned přešel k další pomůcce. Vytvořila jsem skupinky dětí.

Ve skupinkách si děti z barevných tvarů složily raketu a z kamínků vytvořili na šátek svoji malou planetku. Chlapec se zapojil ve skupince a během skládání nevznikl žádný konflikt. S dětmi hezky spolupracoval. Mohly si vymyslet jméno pro svoji planetku, ale většina dětí nechtěla říct, některé děti řekly jméno svého kamaráda. Na závěr jsme společně vytvořili hada, šli jsme po elipse vytvořené na koberci křídou a zpívali píseň „*Merkur, Venuše, Země, koukněte se jak denně, kolem otáčí se po své vlastní ose ...*“ Abychom si zopakovali názvy planet, rozdala jsem dětem obrázky planet a slunce bylo uprostřed. Když děti uslyšely název své planety, vyběhly za sluníčkem. Na závěr jsem jim ukázala, jak si společně vyrobíme raketu s pomocí ruličky od toaletního papíru, alobalu, barevného papíru. Chlapec pracoval nejdříve s materiálem jemně, barevné papíry chtěl lepit rychle a potom si hrál a uletěl s hotovou raketou do herny. V herně raketa narážela a při několika dopadech na zem byla značně poškozena, ale chlapec byl šťastný a postupně se přidávaly další děti. V herně začala spontánní vesmírná honička. Děti běhaly podle pravidel a veselá nálada přispěla k radostné atmosféře třídy.

3. 4. 2013 Sazení a pěstování na jaře

Ve třídě jsem navázala na téma paní učitelky, která si s dětmi povídala, co se děje se semínky v zemi. V miskách na okně děti pozorovaly některá semínka na mokré vatě a některé rostlinky v květináči. Děti mi také ukazovaly, jak kreslily tuží semena hrachu a fazole, jak klíčí. Přinesla jsem také vypěstované dvě rostlinky rajčete. Připravila jsem prostředí na koberci v herně. Děti bylo ve třídě 16. Vyprávěla jsem příběh o chlapci, který se doma staral o rostliny, ale najednou jedna začala usychat. Proč usychají rostliny? Poznal, že to není nedostatkem vody a maminka mu poradila, aby se podíval na kořeny rostliny. Uviděl, že kořeny jsou okousané škůdcem. Rostlinku už nemohl zachránit. Děti si prohlédly, jak vypadá rostlina bez kořenů a jak je celá zvadlá. Druhá rostlina, která začala vadnout, hned vyndal a opatrně přesadil. Tím ji zachránil, protože odstranil i schovaného škůdce v hlíně. Rostlinu dal do nového květináče s novou hlínou a brzy začala opět růst. Měla jsem připravený nový květináč a děti si nejdříve prohlédly, jak vypadá povadle rostlina s kořeny. Rostlinu jsme si popsaly, z jakých částí se skládá. Rostlina má list, stonek, kořen. Přesadily jsme ji do nového květináče a rostlinu jsme přidali k ostatním semínkům na okně. Po obědě se děti měly přesvědčit, že to rostlince prospělo a to opravdu splnily. Jaký může být škůdce a jak vypadá? Děti nejdříve nevěděly a z knihy jsme si ukázali červa a brouka, kteří

okusují kořeny rostlin. Zkusili jsme si červíka vyrobit. Ukázala jsem dětem dva pruhu papíru a ukázala jim, jak si mohou složit jednoduchého červa. Chlapec mi začal brát papír a už chtěl rychle nějakou činnost. Děti byly ještě napnuté, protože viděly textilie. Chtěla jsem přivést děti ke ztišení, ale stouplu napětí. Chlapec mi začal brát pomůcky a děti kolem něj se přidaly k němu. Musela jsem zasáhnout rázným slovem „dost“ a počkala jsem, až děti položily pomůcky zpět. Potom jsem jim ukázala různé druhy látek, ze kterých si mohly větší děti vystříhnout a menší děti měly připravené z textilu různé druhy květináče, rostlin, lístků. Kořen si mohli udělat z provázku, ten se skryl pod květináč. Na papír nalepily květináč s rostlinou a sami našly místo pro papírového červa, kterého si děti složili sami. Odešli jsme společně pracovat ke stolkům, kde jsem děti rozdělila podle věku. Menší děti si mohly vybarvovat předtištěný obrázek. Chlapec se nejdříve přidal k mladším dětem. Často mě volal, abych se podívala a chtěl tvořit s většími dětmi. Popsala jsem jeho obrázek a vysvětlila, že se vystřídáme. Věnovala jsem se starším a potom se děti u stolečku střídaly. Menší děti jsem nechala chvíli pohrát v herně, potom jsem je zkusila znovu pozvat. Chlapec se těšil na tvoření a sám si vybral květináč, stonek listy z textilie, které byli připravené. Zaujalo mě, že dal listy dolů na květináč. Poznamenala jsem, že jsou listy dole a on mi řekl, že jsou zvadlé. Tímto způsobem ztvárnil pravdivost příběhu. Složeného papírového červa nalepil vedle květináče.

Obrázek pro dospělého mohl působit nedokonale, ale byl pravdivý, opravdový. Uvědomila jsem si pro dítě hloubku prožitku tohoto jednoduchého příběhu.

17. 4. 2013 Koloběh vody

Při volné hře jsem dětem ukázala knihy, kde byl znázorněn koloběh vody v přírodě. Chlapec se chvíli podíval do encyklopedie, ale více ho zaujalo Malované počasí. Brzy odešel za ostatními dětmi do herny, kde si vyskládal nákladní auta, a s dvěma chlapci se zkusili domluvit na stavbě garáží. To se jim opravdu podařilo, jen Vojta chtěl změnit místa garáží a druzí to chtěli jinak. Nemohli se domluvit a vznikla bouračka. Společně jsme se domluvily, že bouračku odklidí nákladními auty. U stolečku s předškoláky jsme vystříhali papírové dešťové kapičky, které jsme použili na zdravotní a dechové cvičení. Pohybovou hru jsme hráli na Dešťové kapičky. Po ukončení říkanky se děti spojily podle určeného počtu. Pokud neměly děti k sobě, šly se jako posadit do okapové roury. Po svačince jsem připravila prostředí pro 18 dětí. Na koberci jsem do

elipsy připravila horu, studánku, potok, řeku, moře, oblohu a mraky ze šátků, kamínků a stuh. Vyprávěli jsme si příběh jedné dešťové kapičky, která se proměnila v pramínek. Postupně se stala potokem, řekou, až se dostala do moře. Vypařila se zpět a dostala se opět do mraků... Co všechno viděla? Kde se jí asi nejvíce líbilo? Zkusili jsme se stát dešťovou kapičkou a tančit společně. Byla to legrace, dětem jsem půjčila stuhy a děti v prostoru zkoušely tančit. Prostor byl malý, děti potřebovaly větší prostor. Přesto jsme si to společně užili a chlapec se vesele zapojil mezi ostatní. Když jsem vyzvala ostatní k ukončení, nechtěl skončit a chtěl si dál hrát v herně. Stuhy jsme položili na místo, kde bychom se jako kapka se cítili nejlépe, kde si přejeme být, na jakém místě. Některé děti položily na místo, které symbolizovalo moře, jiné do řeky, potůčku. Chlapec dal do rybníka, znal rybník a líbí se mu u něj. Měla jsem připravený společný obrázek k příběhu. Když jsem všem vysvětlila práci u stolečku, dal si na chvíli říct a zapojil se s ostatními. Brzy opět odešel do herny. Když jsem se mu ještě individuálně věnovala, byl ochoten se vrátit ke stolečku, pokud jsem byla s ním. Ukazoval prstem po obrázku, kde se kapka dostala a co viděla, popisoval. Vybarvit obrázek nechtěl, chtěl ho opět zahodit. Povzbudila jsem ho, že může udělat někomu radost. Dal si říct a odešel potom do herny.

Tento program byl hodně pohybový, zpětně jsem si uvědomila, že jsem mohla dát i meditaci dešťové kapičky na zklidnění. Děti byly spokojené a těšily se na další setkání, to mi bylo odměnou.

13. 5. 2013 Ráno, poledne, večer

Tento den přišlo do třídy 15 dětí. Když jsme si povídali o činnostech, které děláme ráno, v poledne a večer, vyprávěla jsem příběh o 3 bratřích. Bydleli v jednom domě a vzájemně si pomáhali. Nejstarší bratr Ráno měl nejvíc síly ráno, prostřední v poledne a nejmladší večer. Také se podle toho jmenovali. Na šátkách byly připravené předměty, které se používají k činnosti v určenou denní dobu. Jednou se bratři pohádali a chtěli si dělat vše sami. Předměty byly na nesprávných místech a děti je měly dát správně. Potom jsem schovala některé předměty po herně a děti je hledaly. Bratři potkali moudrého starce Slunce a ten je usmířil a domluvil jim. Bratři dělali opět každý svoji činnost a úkoly, které měli plnit. Děti měly seřadit různé jednoduché obrázky do tří sloupečků a nalepit na papír. Byly to obrázky rozdělené na ráno, poledne a večer. Chlapec rychle a trochu bezmyšlenkovitě obrázky seřadil, některé obrázky nalepil

obráceně, při upozornění je dal správně. Vybarvovat obrázky pastelkami nechtěl, vzal jednu pastelku a rychle poškrtil 4 obrázky, ostatní nechal nevybarvené. Papír odložil a chtěl si jít hrát s legem. Když jsem ho povzbudila, aby zkusil vybarvit ostatní obrázky, chvíli si je prohlížel, a potom začal kreslit dětem okolo sebe na jejich papír. Lateralita u chlapce není dokončena, při kreslení používá pravou i levou ruku, více však levou. Při jídle zase víc používá pravou. Tento den byl chlapec hodně neklidný, nesoustředěný. Zapojil se do her s ostatními dětmi. Většina dětí byla příběhem i hrou zaujaté, chlapec od nás někdy utíkal, nebo bral předměty v době, kdy jsem ho nevyzvala a chtěl je nesprávně míchat. Tím ostatní rušil a čtyři děti to daly slovně najevo, zlobily se na něj. Při jídle se tentokrát také choval nesoustředěně. Chtěl dítěti vedle dát jídlo od sebe, nebo odstrkoval čaj a vyléval na stůl. Atmosféra ve třídě byla více napjatá. Skládání a lepení obrázků děti bavilo, menší potřebovaly více pomoc a poradit. Chlapec vyžadoval hodně pozornost a pomoc. Přestože toto téma bylo náročné i pro atmosféru ve třídě, myslím, že děti si ujasnily pojmy a příběh byl poučný a zároveň vesele zpracovaný.

16. 5. 2013 Vystoupení Den matek

V květnu jsem se byla podívat také na společné vystoupení dětí ke Dni matek ve třídě Berušek. Děti měly na sobě masky zvířátek a celé vystoupení i písničky byly zaměřené na zvířátka. Chlapec měl masku pejska. Při vystoupení Vojta chvíli stál s ostatními dětmi v řadě. Krátce při společné písničce dětí se obrátil zády a našel si své oblíbené hračky. Ostatní děti pokračovaly ve vystoupení, ale Vojta se nezapojil. Za chvíli se vrátil do řady a prohlížel si masky zvířátek ostatních dětí. On sám měl na hlavě čepici jako pejsek a bylo vidět, že se tak cítí spokojený. Brzy začal poskakovat a vyhrnovat si tričko. Tím na sebe upoutal pozornost, ale většina rodičů byla zaměřená na své vlastní děti. Myslím si, že to příliš nenarušilo program. Vojta měl připravenou krátkou básničku, kterou na pokyn paní učitelky hezky přednesl. Po své básničce už neodešel pryč, zůstal mezi dětmi, i když si opět vyhrnoval tričko a zakrýval obličej. Na konci besídky dostaly děti dárky pro své maminky. Vojta hned běžel se svým přáním a dárkem za svojí maminkou, babičkou a mladší sestřičkou, které byly na besídce. Obě ženy chlapec pochválily a měly velkou radost. Chlapec ještě ukázal velký výkres své maminky, který nakreslil v týdnu.

29. 5. 2013 Včely a květiny

Toto téma jsem nabídla paní učitelce, protože jsem chtěla využít vlastních zkušeností z chovu včel a povědět dětem více o včelách. Také jsem chtěla udělat menší osvětu, aby se děti včel nebály a dokázaly vidět především jejich kladné vlastnosti.

Při volné hře ráno jsem nechala větší děti vystříhnout pro malé děti barevné kytičky, které jsme měli připravené pro tvořivou práci. Připravila jsem program pro 19 dětí. Při ranním cvičení jsem využila barevných papírových květin a začali jsme dechová cvičení s foukáním do kytiček. Zdravotní cviky jsem spojila také s kytkami. Při cvičení Vojta se nechtěl zapojit a schovával se, nebo si šel odpočinout do křesla. Při pohybových hrách se děti proměnily na včelky a lítaly na kytičky sbírat pyl a sladkou šťávu. Dětem jsem určila pravidlo, že nebudeme nikoho odstrkovat, ale pomůžeme druhým najít květinu, nebo ukážeme úl. Děti za doprovodu hudby běhaly, při zastavení hudby se schovaly do kytičky. Kdo neměl kytičku, nasbíral hodně pylu a letěl do úlu, sedl si na koberec. Druhá hra byla podobná. Děti běhali za doprovodu hudby, při zastavení hudby se schovaly do kytičky. Kolik dětí se vleze na jednu kytičku? Na kytičku se schovaly 2 (3, 4...) včely, střídala jsem počet včel. Děti se učily spolupracovat a hry se jim líbily. Při těchto hrách se chlapec zapojil. Při počítání včel se děti nejdříve odstrkovaly. Připomněli jsme si pravidlo a děti se snažily více spolupracovat. Vojta se moc neprosazoval. Dokonce mu nevadilo, když se měl vrátit do úlu. Mohl si odpočinout. Během svačiny dětí jsem připravila prostředí. Ze šátků jsem udělala úl a před něj dala na barevná kolečka bylinky a květiny. Děti si mohly prohlédnout včelí rámeček, mrtvou včelu, na obrázku měly včelí matku, trubce a dělnici. Mohly ochutnat sladkou šťávu z květu jetele, sladký med. Vyprávěla jsem pohádku Jak se Zlatka a včelky naučily tančit. Pohádka dětem ukázala, jak včelka tancem přivedla ostatní včely ke květovému pokladu. Děti si mohly zkusit postupně včelí tanec: kruhový a osmičkový. Moc se jim to líbilo a postupně se všechny děti vystřídaly. U stolečku jsme za pomoci básničky společně udělali grafomotorické cvičení: včelí tanec: kruhový a osmičkový kolem kytiček. Všechny děti se zapojily. Na závěr jsem měla připravenou ekomodelínu. Předškoláci si sami obkreslili a vystříhli tvar květu z barevného papíru. Všechny děti si vymodelovaly z ekomodelíny včelu a daly si ji na papírovou květinu. Tvořivá práce dětí hodně bavila. Chlapec si udělal hodně velkou včelu, dozdobil ji hřebíčkem a měl velkou radost. Společně jsme uklidili

prostředí a děti se připravily na vycházku. Na vycházce v parku jsme pozorovali, jak včelky létají z květin na jiné květiny.

Báseň

Ty má pilná včelko malá, se sluníčkem jsi vstávala.

Letíš sbírat na kytičku, zlatý prášek do košíčku?

Kdepak! Ne! Na nožičku a nektar do sosáčku!

Šťávu z květů v úlu hned, promění na sladký med.

12. 6. 2013 Prevence úrazů

Při ranním cvičení jsme použili barevné stuhy. Děti bylo 19. Chlapec chvíli cvičil s námi, ale brzy si sedl do kadeřnického koutku a tam si hrál a prohlížel hračky. Přestože jsem ho několikrát pozvala, vrátil se mezi nás až na pohybovou hru: děti utíkaly před zlým myslivcem a orel je zachránil, dal jim barevnou stuhu. Chvíli běhal chlapec s ostatními dětmi a spolupracoval s ostatními. Děti ho přijímaly dobře. Brzy se ale vrátil ke svým hračkám a do konce hry si chtěl hrát sám. Během svačiny dětí jsem si připravila prostředí. Zelený šátek byla louka pod lesem s krtečkem, šedý šátek- skály s orlem, dům z bílého a modrého šátku jako nemocnice, kde se léčil orel.

Příběh byl o přátelství krtečka a orla. Orel jednou zachránil orla, ale když se vznesl s krtečkem do výše, uviděl orla zlý myslivec a orla postřelil. Oba spadli na zem a krteček hned zavolal sanitku, která orla odvezla do nemocnice na operační sál. Po operaci byl orel obvázaný a převazy, které prosakovaly krví, se musely měnit. Také krteček se naučil obvazovat orla, obvázal mu hlavu, křídlo, nohu. Během příběhu mi Vojta chtěl brát připravené pomůcky a orla nebo krtečka. Měla jsem připravené obvazy a zeptala se Vojty, jestli si chce zahrát na nemocného orla. Dokonce se mu to moc líbilo, nechal se obvázat, jako orel. Děti byly také nadšené, když viděly chlapce jako pacienta. Pro každé dítě jsem měla obvaz. Děti se mohly vzájemně obvázat ve dvojicích, tak, aby se to druhému líbilo a na části těla, jak si to děti přály. Většinou si zkoušely obvázat ruku, jen někteří zkusily nohu. Menším dětem jsem pomohla, nebo obvázala i sama. Když chtěly ruku, nabídla jsem jim obvázat jednotlivé prsty, moc se to dětem líbilo. Využila jsem svoji dvouletou zkušenost dětské sestry na centru popálenin. Po domluvě s paní učitelkou si mohly děti obvazy nechat na sobě. Děti si sami od sebe

začaly spontánně hrát na pacienty a doktory, měly k dispozici vybavení dětských převleků pro lékaře i sestry a některé děti si lehly jako pacienti.

Vojta si roli pacienta vyzkoušel, potom se oblékl jako lékař. Pacientky mu dělaly dvě holčičky, které měly obvázané ruce a nechaly si poslouchat srdíčko fonendoskopem. Atmosféra, která v herně vznikla, se nedá popsat, sama jsem byla překvapená, jak si děti spontánně hrály. Jak jsem viděla, Vojta se zapojil, děti ho přijímají ...

20. 9. 2013 Houby, houby, houbičky

Po prázdninách jsem se s dětmi přivítala, představila se novým dětem. Ve třídě nastala nová změna. Děti mají na celý školní rok jen paní učitelku Pavlu, která chodí každý den na ranní směnu. Děti bylo tento den 19. Připravila jsem si po domluvě podzimní příběh z knihy Dědeček Večerníček: *Jak si s dědečkem zašpásovaly houby. Jednou k dědečkovi na dvorek zabloudil ježek a povídá: „V lese je spousta hub, krásně to tam voní, zase se tam rád vrátím.“ A dědeček dostal velikou chuť na smaženici. Řekl ježkovi: „Tak to se rád vypravím do lesa na houby. „ Ježek si tajně vlezl k dědečkovi do košíku. Dědeček si vzal košík a šel na houby. Šel přes louku k lesu. Na kraji lesa hned uviděl tři jedlé houby. Vzal si je, očistil, posadil se a měl z nich radost. Lesní vzduch ho náhle uspal. Ani si nevšiml, že ježek vylezl z košíku a dědeček položil houby místo do košíku na ježka. Sluníčko dědečka pošimralo a dědeček se dívá, kde má svoje krásné houby, ale u sebe je nevidí, vidí další tři za pařezem. Ve skutečnosti to byly ty stejné, ale na ježčím hřbetě. Dědeček si říká: „Po dešti rostou houby jedna radost.“ Vezme košík a jde za houbami, ale oni se zatím posunuli a ztratily se. „Ty hříbky si ze mě dělají dobrý den!“ říká nazlobený dědeček. A jde hledat dál. Našel ale samé jedovaté muchomůrky. Dědeček je trochu nazlobený. Nakonec se na dědečka usmálo štěstí. Uviděl pod smrkem klouzky. Nasbíral jich plný košík. K blízké studánce se šel napít ježek a vidí ve vodním zrcadle, že má na hřbetě tři krásné dubáky. Běžel za dědečkem a říká mu: „Dědečku, přece tady nenecháš ty krásné houby!“ Ale dědeček se podíval na ztracené houby a na plný košík klouzků a řekl: „Houby si ráda vezme veverka. A opravdu, ze stromu seběhla dolů a hned ježka obsakovala. Radostně zpívala: Houby, houby, houbičky, máte krásné hlavičky! A dvě snědla hned a třetí si dala sušit na trnkový keř. Dědeček viděl, že vše dobře dopadlo a vrátil se domů. Doma ho vítaly slepičky: „Kokodák, dědeček nese hub jak vlak!“ „Opravdu jsem jich nasbíral dost*

a měly byste vidět ty, které přede mnou utekly!“ Potom si uvařil a pochutnal na dobré smaženici.

Během příběhu jsem využila zvířátek a prováděli jsme artikulační a logopedické cvičení, které příběh oživilo. Děti se zapojily i chlapec. Když jsme se ocitli s dědečkem v lese, měla jsem v ošatce připravené symboly lesa: větvíčku, šišku, mech, suché listí, kamínek, houby. Děti si ošatku poslaly po kruhu a každý si mohl vzít do ruky symbol lesa a říct, který ho zaujal.

Vojta si vzal houby, ale chtěl i šišku. Připomněla jsem pravidlo, že si vezmeme jednu věc. Vojta se prosadil: „Mně se líbí obě.“ Položil je opět do ošatky, a protože nezareagoval agresivně na mé napomenutí, pokračovali jsme dál.

Dětem se líbil i měkký mech, šiška, ale nejvíc houby, které jsem v lese našla. Společně jsme si pověděly, jaké houby můžeme sbírat a jak se v lese chováme, k houbám, když je nesbíráme. Dětem jsem na závěr v kruhu vysvětlila, jak budeme pracovat u stolečku. Připravila jsem ekomodelínu na tvoření hub. Nejdříve jsme společně uklidili prostředí a připravili jsme si tvoření u stolečků. Dětem se práce líbila a chlapec vytvořil největší houby. Na papírových táckách jsme popsaly houby i autory a dali jsme je do šatny, aby je mohli vidět i rodiče. Všichni byli spokojeni a děti šly vesele ven na zahradu.

4. 10. 2013 Babí léto

Navázala jsem na téma paní učitelky podzimní počasí. Vojta přišel do třídy s veselou náladou. Hned se pochlubil, že má nové tepláky a chtěl si jít hrát s legem. Zeptala jsem se ho, jak se mu dařilo v předchozích dnech a hned mi ukázal zuby a já jsem poznala, že má o zub méně. To mě překvapilo, protože mi hned řekl, že byl u paní zubařky, která zub vytrhla, ale už byl s tím smířený a víc to nekomentoval. Chtěl si jít hrát do herny. Najedno uviděl, že přišel menší chlapec do třídy a hned ho pozdravil a Vojta řekl: „To jsem rád, že jsi přišel!“ děti se pozdravily a každý šel za svými hračkami. Tento den bylo ve třídě 12 dětí.

Před ranním cvičením mě paní učitelka upozornila, že chlapec nechce cvičit, abych byla důslednější a víc ho zapojovala. Použila jsem říkanky s cvičením, ale i tak chlapec často odbíhal a chtěl si odpočinout, nebo si chtěl hrát s vystaveným legem. Zapojila jsem chlapce do pohybové hry, jak pavoučci tkali vlákna a pavučinky. Ten den bylo jen 5 chlapců a 7 děvčat. Chlapci si sedli do kruhu a na nohy si navlékli vlnu,

kteřou si posílali různě po kruhu a vytvořili pavučinku. Jedna z dívek byla pavoučí princezna a honila ostatní mouchy. Když byla moucha chycená, musela projít pavučinkou tak, aby se nedotkla vlny. Když se jí to podařilo, mohla se vrátit zpět, jinak zůstala v pavučině. Chlapci v kruhu vydrželi, protože i během hry posílali vlny anebo motali. Vojta si chtěl na závěr zahrát na honěnou. Domluvili jsme se, že si ještě zahrajeme.

Podle pohádky Pavoučí princezna, jsem připravila šátky a doprostřed kulatý hnědý šátek, do kterého jsem vlnou vytvořovala pavučinu. Dětem jsme vyprávěla, jak princezna jednu podzimní noc tkala vlákna a vytvořila krásné pavučinky, které se po ránu ve slunci třpytily. Zvířátka, která ráno obdivovala krásu pavučinek, byla smutná, když slyšela pyšnou pavoučí princeznu, jak se vychloubala, že nikdo nedokáže udělat takovou krásu jako ona. Nejdřív jí medvěd, veverka a ježek chtěli všechnu krásu zničit, ale chytrá liška navrhla, aby pozvali princeznu na oslavu a připravili jí překvapení. Aby se cítila princezna jako doma, zvířátka vyráběla různé pavučinky, ale ne z pavoučích vláken. Našli si lesní plody a na paloučku u lesa vytvořili několik přírodních pavučin, aby se cítila pavoučí princezna jako doma. Děti si vybraly šátky podle barev, jak chtěly a dala jsem jim mašle na pavučinky, protože jsem nesehnala dostatek přírodního materiálu. Menší děti pracovaly ve dvojicích a některým jsem ukázala, jak mohou pracovat. Já jsem poschovávala zvířátka do herny a řekla dětem, aby našla schovaná zvířátka a zůstala u nich. Zvířátka se schovala a čekala na princeznu. Ta když přišla, všechno si důkladně prohlédla, obdivovala zvláštní tvary z kaštanů, šišek, větviček, mechu, ostružin..., a potom jí to došlo. Poznala, že byla pyšná a zvířátka jí ukázala, že každý může udělat druhým radost. Oni přitom mysleli na ni, aby se cítila mezi nimi dobře. Zvířátka se ukázala princezně a pozvali ji, aby si s nimi zahrála mezi pavučinkami na honěnou. Princezna to přijala a moc se jim to líbilo. Od té doby byli všichni kamarádi a společně si hráli. Zahráli jsme si také a děti se společně vystřídaly.

Na práci u stolečku jsem děti rozdělila na menší a větší. Menším dětem jsem lepidlem nakreslila na papír pavučinku a mohly si nastříhanými kousky vlny tvořit pavučinku. Poznala jsem, že to bylo pro malé děti těžké. Příště bych zvolila techniku např. krupičky nebo máku a děti by si to sypaly na papír na lepidlo, nebo začarovaly. Větší děti si udělaly z lékařských špachtlí čtvereček, nastříhali si sami vlnu a lepili pavučinku. Chlapec chtěl zkusit těžší variantu. Zvládl si sám nastříhat vlnu a potom ji

i natvaroval do čtverečku jako pavučinku. Pracoval soustředěně a tentokrát nechtěl hned utíkat.

V třídě byla klidnější a radostná atmosféra, bylo to zřejmě ovlivněno i menším počtem dětí.

11. 10. 2013 O lesní chaloupce a bramborače

Děti ve třídě měly zaměřený program na podzimní sklizeň. Dokonce na zahrádce MŠ měla každá třída od jara zasazené brambory. V tomto týdnu si děti brambory vykopaly a uvařily si je na loupačku. Připravila jsem pro děti divadlo. Děti bylo 16. Vyprávěla jsem jim příběh, jak v jednom království hledal král princeznu, se kterou se chtěl oženit. Sezval na slavnost všechny okolní princezny a kněžny, aby si vybral, ale nepozval jednu sousední zlou kněžnu. Ta přišla sama a řekla, že za trest promění jeho zámek v lesní chaloupku a on se stane starcem. Vysvobodit ho může dívka, která mu ochotně poslouží a něco uvaří. Jeho království se proměnilo v les. V lese se proháněl vítr fíí, fúú, fóó (logopedické cvičení) a stromy se nakláněly. Královi dva věrní sluhové se proměnili v pejska a prasátko. Zůstali s ním v chaloupce. Za lesem žila rodina dřevorubce, měli tři dospělé dcery. Jednou poslala matka nejstarší dceru Dorotu, aby zanesla do lesa otci oběd. Dorotka zabloudila a došla k lesní chaloupce. Požádala o odpočinek, byl už večer. Stařec ji poprosil, aby jim uvařila večeři. Ona si však sedla a hned usnula, jak byla unavená. Když se probudila, proměnila se v holubici a odletěla. Druhý den poslala matka prostřední dceru Doubravku. Doubravka také zabloudila, došla k lesní chaloupce. Požádala o odpočinek, byl už večer. Stařec ji poprosil, jestli by jim uvařila večeři. Ona si však sedla a hned usnula, jak byla unavená. Když se probudila, proměnila se v holubici a odletěla. Třetí den poslala do lesa za otcem matka nejmladší dceru Rozárku. Také zabloudila a došla k lesní chaloupce. Když ji stařec požádal o večeři, ochotně mu posloužila. Stařec ji zavedl do komory, kde si vybrala potřebnou zeleninu. Pozvala jsem děti, abychom šli k připravenému překvapení. Měla jsem v kruhu připravené šátky, každý si mohl vybrat svoji barvu. Potom jsem rozdala papírové talíře. A odkryla jsem překvapení. Uprostřed byla připravená v košíčkách zelenina. Nejdřív jsme si ji popsali a zahráli jsme si Kimovu hru. Každý si postupně mohl vybrat na talířek to, co si vybrala Rozárka do polévky. Vzala si cibuli, česnek, mrkev, petržel, celer a brambory. Na závěr do polévky dala Rozárka majoránku, kterou děti jako stéblo nepoznaly. Děti si nechaly zeleninu na

talířích a vrátili jsme se k divadlu. V kuchyňce Rozárka uvařila polévku a dala starci i jeho pejskovi a prasátku. Stařec ji po večeři řekl, že si může jít odpočinout do pokoje. Rozárka si lehla a hned usnula. Když se ráno probudila, ležela v krásné komnatě. Brzy přišel sluha a požádal ji, aby se oblékla do krásných šatů. Na okno přiletěly dvě holubice a proměnily se v sestry. Obě jí děkovaly. Když vyšla z komnaty, uviděla místo starce krále a jeho dva sluhy. Král jí poděkoval za vysvobození, vše jí vysvětlil a požádal o ruku. Oba sluhové požádali o ruku její sestry a slavila se velká svatba. S dětmi jsme se vrátili ještě k prostřeným talířkům, kde měly zeleninu, a opakovali jsme si, jak se zelenina jmenuje. Potom jsme společně zeleninu uklidili do košíků a mistichek. Uklidili jsme společně šátky. Dětem jsem vysvětlila, jak si rozdělíme práci u stolečku. Předškoláci měli nakreslit na papírový talířek zeleninu do polévky a menší děti dostaly krepový papír a z toho si natrhaly barevnou zeleninu, kterou lepily na talířek. Děti odešly ke stolečku pracovat, chlapec si vybral lepení barevných papírů. Chtěl mi pomáhat uklidit divadlo, šla jsem s ním ke stolečku a pomohla jsem mu připravit papíry, aby mohl sám pracovat. Divadlo i program děti zaujal, chlapec se chvílemi nesoustředil i odbíhal od ostatních, ale nerušil. U stolečku chvíli pracoval soustředěně, na střídání a lepení je šikovný, ale dlouho ho to nebavilo, odbíhal od jedné činnosti ke druhé. Ostatní děti byly spokojené.

23. 10. 2013 Život u rybníka

V tomto týdnu děti měly jet na výlov rybníka. Proto mi paní učitelka navrhla, abych téma přizpůsobila. Vybrala jsem si příběh o bobří rodině, jak se spřátelili s vydrou. Do volné hry jsem zařadila chytání rybiček na udici – hru na rybáře. Většina dětí se zapojila. Když přišel chlapec do třídy, pozdravili jsme se a hned si všiml, jak si jiné děti hrají s vláčkodráhou a chtěl jít také, ale chtěl, abych šla s ním. Ve skupině se našly děti, které ho nechtěli vzít mezi sebe, ale nakonec se domluvily, že se může s nimi zapojit. Pochvilí se sám rozhodl, že si bude hrát sám s legem a u toho vydržel. Při cvičení jsem zapojila zdravotní, dechové i logopedické jazykové cviky připomínající ryby. Během tohoto cvičení se chlapec zapojil a neodcházel od nás. Při pohybové hře Já jsem rybka jako šipka (obměna Peška) 2x od nás odešel k legu, které si vystavil při volné hře na poličku. Když jsem ho pozvala mezi nás, tak se zapojil. Děti bylo 18, proto nám trvalo, než se všechny vystřídaly. Během svačiny jsem si připravila prostředí v herně a zaujal mě úplný klid během svačinky. Uvedlo nás to do atmosféry překvapení.

Děti se sešly kolem šátků a každý si vybral svoji barvu. Nejdříve jsme si pověděli, co vidíme před sebou a co nám to připomíná. Dvě děti řekly, že vidí rybník a ostatní popisovali ryby, udici, kamínky, listí, kaštiny, žaludy. Krátce jsme si zopakovali, jak ryby dýchají a jazykovým cvičením, jak ryba plave. Zahráli jsme si na rybáře Rudu. Při fonematickém rozlišování jsem vedla děti k odpovídání na otázky podle pravidla: správnou odpovědí bylo slovo ve větě, v němž slyší souhlásku r. Např. „*Rybář Ruda sedí u vody pod duhou, nebo pod vrbou?*“ Při jazykovém cvičení se chlapec zapojil a fonematické rozlišování poslouchal, ale neodpověděl správně. Myslím, že se nesoustředil a děti porušovaly pravidla a vykřikovaly. Připomněli jsme si pravidla. Začala jsem vyprávět příběh, jak k jednomu rybníku přišla bobří rodinka a chtěla si tam vybudovat hráz, začali opracovávat kmeny stromů. Měli dvě bobří děti, které se škádlily a při hře uslyšely na druhé straně rybníka nějaký hlas. Starší bobřík zavolal: Haló?! A ozvala se stejná ozvěna. Na druhé straně byla menší skála. Menší bobříčka zavolala: Je tam kamarád?! A opět se ozvala ozvěna. Bobříci šli pro svolení k mamince, aby se podívali na druhý břeh. Bobříci si vzali místo loďky malý kmen stromu a my s dětmi jsme si udělali ze šátků lodičku. Děti si je mohly vyzdobit kaštiny, kamínky, ale dala jsem pravidlo, aby si napočítali jen 5 kusů. Někteří to opravdu splnily, Vojta nepočítal, dal si víc. Vydali jsme se na cestu přes rybník na lodičce, pádlovali jsme a zpívali písničku: *My jsme námořníci a to je co říci, zpíváme si námořnické hola hou, překvapíme každého svou odvahou.* Na druhé straně zahlédli zvíře, které si hrálo ve vodě. Bobřík dostal odvalu, pozdravil a zeptal se, jestli na ně volal? Vydrýsek se jim hned představil a řekl, že nevolal, ale můžou si spolu pohrát. Ukázal jim, jak rád honí ryby a společně si zahráli na honěnou. Vysvětlila jsem rozdíl mezi bobrem (býložravcem) a vydrou (masožravcem). Děti si postupně udicí ulovily jednu rybku do své lodičky. Potom se zvířátka rozloučila a domluvily se, že se opět navštíví. Bobříci se vrátili k mamince a vše jí vyprávěli. Maminka je pochválila, že jsou odvážní a kamarádští. Měla jsem pro děti připravené velké papíry s bobry a vydrou pro grafomotorické cvičení. Děti mohly nakreslit vlnky, rybky, podzimní listí a vybarvit zvířátka. Dbala jsem na správné držení tužky a každému dítěti jsem ukázala, jak jednoduše může rybku nakreslit. Předškoláci pečlivě rybku doplnili. Chlapec vybarvil jen kousek bobra, rybky a vlnky moc nechtěl dělat. Když jsem byla u něj, chtěl, abych mu pomáhala. Snažila jsem se ho povzbudit a popsala, co už udělal. Chvilí ještě zkoušel vybarvovat, ale potom se odešel napít. Nechtěl se k práci vrátit. Děti se začaly připravovat na pobyt venku a Vojta šel na toaletu. Tam při čekání začal kopat menší

holčičku, která před ním utekla. Paní učitelka byla u toho a rázně zasáhla. Chlapec se omluvil. Při vycházce venku konflikt nenastal, ale mezi dětmi bylo cítit napětí, odmítnutí Vojty. Bylo poznat, že je z toho sám nešťastný. Přesto si myslím, že pestrost programu tohoto dne Vojtu zaujala a střídání činností zlepšilo pozornost všech dětí.

15. 11. 2013 Zvířátka se připravují na zimu

Tento den jsem se s chlapcem potkala již v šatně. Měl radost, když jsme se setkali. Také jsem krátce pozdravila maminku. Děti bylo ve třídě tento den 16. Chlapec si šel hned vesele hrát do herny, ale brzy se vrátil a na stolečku ho zaujala magnetická skládačka z geometrických tvarů. Postavil 2 věže. Potom se vrátil do herny a hrál si s vláčkodráhou, připojil se ke dvěma dětem, společně se uměly domluvit. Po chvíli, kdy si hrál s kamarády, najednou část stavby schválně zničil, v důsledku toho však litoval a omluvil se. Omluva nebyla povrchní, byla upřímná. Cvičení jsem připravila s geometrickými tvary: Trojúhelník, čtverec, kruh. Při cvičení se chlapec nechtěl připojit, několikrát jsem ho zvala mezi nás, když jsem ho vzala za ruku, šel. Foukali jsme jako vítr, prováděli zdravotní a dechová cvičení. Pohybová hra: rozdělení podle tvarů a skupinek. Chlapec si vybral skupinku se čtverci a zapojil se společně s dětmi. Hra Na medvěda: *Tiše, tiše, medvěd spí, kdo ho vzbudí, toho sní. Já mám doma berana, můžu dupat nohama. Já mám doma ovci, můžu dělat, co chci. Medvěde, vstávej!* Při hře chvíli hrál s námi, chvíli se válel po zemi, ale děti ho vzaly mezi sebe a on se opět zapojil. Když si zahrál medvěda, odešel k vystaveným hračkám a nechtěl mezi nás jít. Nerušil nás, proto jsem ho nechala hrát si. Na řízenou činnost jsem připravila prostor pro les a pelíšky zvířat, která se připravují na zimu. Nejdřív děti měli hádat, co je v plátěném pytlíku. Říkali: králík, kočka, zajíc. Byl tam ježek Bodlinka. Na kraj jednoho lesa přišel ježek, je samotář, a protože začínala zima, rozhodl se najít si pelíšek. Našel silný kmen starého stromu, kde byla dutina. Vystlal si ji celou listím a tam usnul na celou zimu. Také tam přišli dva jezevci. Našli starou noru pod smrkem, prohloubili si ji a vystlali trávou a usnuli. Do blízké skalní jeskyně zabloudila medvědice se dvěma medvíďaty. Jim se skalní dutina zalíbila, vystlali si ji suchou trávou a usnuli. V okolí usnul také křeček, na kraji lesa v úle včely... Začal padat sníh a přikryl celý les i okolní krajinu. Děti si udělaly ze šátků domečky pro zvířátka a vyzdobily je kaštany, jablíčky, oříšky. Děti si lehly jako zvířátka a jako usnuly. Každý se mohl na chvíli stát zvířátkem, o kterém jsme si povídali, že se připravuje na zimu a usne. Chlapec se při vyprávění

otočil ke kočárku a hrál si s ním, chvíli se otočil do společného kruhu. Do stavění a zdobení domečků se zapojil, nejdřív si nechtěl lehnout jako ostatní, nakonec ulehl a společně jsme meditovali. Najednou v lese zazvonil slabě zvoneček, který se ztratil, nejdřív probudil veverku a ta mu řekla, ať zůstane v lese, aby mohl zvonit o vánocích. Teď je ale ještě brzy a zvířátka se potřebují vyspat. Naštěstí se jiná zvířátka nezbudila. Veverka ukázala zvonečku, kdo blízko ní bydlí: 1 ježek, 2 jezevci a 3 medvědi. Potom v kruhu děti říkaly veverce a ostatním, jakým zvířátkem by chtěly v zimě být. Chlapec řekl ježka, protože se mu líbila plyšová hračka a dokonce mu nevadilo, že ježek o vánocích spí. Po sdílení jsem dětem vysvětlila, jak budeme pracovat u stolečku a společně jsme uklidili domečky, les a přírodniny. U stolečku děti vybarvily ježka a jedničku, jezevce a dvojku, medvědy a trojku, vystříhli a slepili do řetězce. Děti příběh zaujal, chlapec se málo soustředil, byl neklidný, přesto si myslím, že jsme strávili pěkné dopoledne.

20. 11. 2013 Divadlo v MŠ o Budulínkovi

Tento den měly děti v prostorné třídě Montessori připravené divadlo. Chlapec i děti se těšili, znaly divadelníky z předchozích představení. Divadlo všechny děti zaujalo a pobavilo i paní učitelky. Byly tam spojené tři třídy. Chlapec nejdříve seděl uprostřed mezi dětmi, ale protože často vstával, aby lépe viděl, paní učitelka ho posadila na okraj řady. Děti se na něj zlobily, protože přes něj neviděly. Známa pohádka o Budulínkovi byla provázena písničkami i otázkami herce k dětem. Děti se radostně zapojily a chlapec také. Někdy chlapec náhle vstal a chtěl napovědět herci. Jeho vstupy nebyly příliš rušivé, protože měl herec silný hlas. Když jsem ho povzbudila, aby se posadil a sledoval divadlo, poslechl a soustředil se. Písničky byly melodické, rytmické a snadno k zapamatování, opakovaly se, děti se mohly spontánně zapojit. Chlapec se do písniček nezapojil zpěvem, ale rytmicky tleskal. Myslím si, že divadlo chlapec prožil s ostatními dětmi velmi dobře. Děj pohádky chlapce zaujal a snažil se soustředit. Přestože chvílemi rušil, na výzvu pedagoga s připomenutím pravidla se ztišil, nemusel odejít. Mohla jsem tak chlapce poznat i při jiné příležitosti, než jen ve třídě.

29. 11. 2013 Advent

Pro děti jsem přinesla tento den do MŠ hotový adventní věnec. Byl pátek a v neděli byla 1. adventní neděle, na náměstí měl být slavnostně rozsvícený vánoční

strom města a celé odpoledne probíhal v areálu zámku program pro děti i dospělé. Pro děti jsem připravila program o adventu a každé dítě jsem přivítala s tím, že jsem je přivedla k adventnímu věnci a vysvětlila jsem, že si dnes budeme povídat o době před vánoci a vyrobíme si papírový věnec. V době ranní volné hry byl připraven jeden stůl pro výtvarné tvoření. Děti bylo 18. Děti si mohly nabarvit zelený pruh a špejlí do barvy vyznačit smrkové větve.

Vojta přišel s veselou náladou do třídy, hned mě chtěl ukazovat loď z lega, kterou měl vystavenou z předešlé návštěvy třídy a připravil si krabici, ve které byly další části na dostavění námořní loďky. Když si pohrál, navrhla jsem mu, že s dětmi od rána kreslíme temperami adventní věnec, nejdřív nechtěl se připojit a za chvíli řekl sám, že už půjde také dělat věnec. Nejdřív jsem mu připomněla úklid krabice s legem a potom si přisedl ke stolku. Podíval se ke kamarádovi, jak dobarvuje věnec a začal kreslit špejlí větve. Vzal si štětec a hezky pracoval. Zamíchal si barvu a natřel celý papír na věnec. Potom si vzal špejli a pečlivě dělal i větve. Papír jsem podepsala a věnec si odnesl k topení. Potom si odešel hrát do herny s farmou a se zvířátky. Hrál si společně s kamarádem, ke konfliktu nedošlo, netrvalo dlouho a děti se začaly připravovat na cvičení.

Byl konec listopadu, proto jsem se rozhodla rozloučit se s podzimem při ranním cvičení. Foukali jsme do papírových barevných lístků a napodobovali jsme vítr: Fíí, fúú, fóó... Cvičili jsme s lístky zdravotní cviky a nakonec i relaxaci, jak na nás spadl poslední lístek ze stromu. Pohybová hra: děti se rozdělily podle barevných lístků na 3 skupiny: červené, zelené a žluté. Střídal se v běhání podle barvy, jedna, dvě, nebo všechny tři barvy společně.

Při svačince jsem připravila prostředí. Do herny jsem rozprostřela bílý kruh a přikryla jsem zeleným šátkem smrkové větve, v košíku jsem měla malé větve, jablíčka se svíčkami, ořechy, nasušené jablka, šišky. Nejdřív jsme si vyprávěli, co nám připomíná bílý kruh, děti říkaly sníh, zemi... Vyprávěla jsem příběh, jak napadl na zemi sníh, znázornili jsme prsty. Přikryl náměstí, domy, zahrady, pole, louky, lesy. V lese si se sněhem pohrával vítr, foukal: Fíí, fúú, fóó... a stromy se nakláněly všemi směry (stoupli jsme si a znázornili stromy ve větru). Sníh pokryl zemi i stromy a vítr utichl. Děti si lehly a zavřely oči. Lidé si v zimě říkali: „Nechceme, aby všechno bylo šedivé a vypadalo jako mrtvé. Chceme mít doma kousek něčeho zeleného, co by nám připomínalo, že na jaře se země probudí a zazelená. Chceme mít doma kousek naděje, že zase přijde jaro. Šli do lesa a přinesli si z lesa domů zelené větve. Dala jsem na bílý

kruh zelené větve přikryté šátky. Dětem jsem řekla, že se mohou posadit. Určila jsem, kdo šátek odkryje. Vojta hned chtěl vzít smrkové větve, ale popíchal se, tak je hned položil. Z větví si udělali doma věnec, který připomíná zemi, která se připravovala na příchod Spasitele. Advent znamená příchod. Dnes advent postrádá náboženský smysl a je spojen s tradicí mikulášské nadílky, rozsvěcováním vánočních stromů na náměstích a s trhy.

Větev je z velkého stromu, voní, je zelená, připomíná nám jaro, nový život. Aby mohl vzniknout věnec, musíme větev rozlámat. Podobně je třeba, aby se lidé přizpůsobili jeden druhému doma. Z větví jsme udělali věnec na bílý kruh a ozdobili.

Doprostřed kruhu jsem udělala ze šátků domek a dala jsem do něj adventní věnec. Vyprávěla jsem příběh o rodině, která se scházela celý advent u věnce, a postupně zapalovali svíce. Před vánoci hořely všechny svíce, ale v rodině se začali hádat a nechtěli si pomáhat, mysleli jen na sebe. První svíce řekla: „Tady nechci hořet“ a zhasla, druhá i třetí reagovala stejně. Hořela jen jedna svíce a ta řekla: Jmenuji se naděje, já nezhasnu, budu hořet, aby rodina měla světlo. A najednou tatínek šel pomoci mamince, maminka se nezlobila, chlapec i holčička se udobřili a domluvili, rozhodli se udělat radost rodičům. Od svíce Naděje se rozsvítily i ostatní svíce. Světlo prozářilo domov, kde mysleli víc jeden na druhého a měli se rádi. Při tomto příběhu se svícemi děti pozorně naslouchaly. Musela jsem dávat větší pozor, protože chlapec chtěl brát svíce a nedal je zpět. Chvilí jsem chlapce zapojila a držel svíci, která se jmenovala Naděje. Někdy se příliš naklonil a děti se na něj zlobily, že nevidí. Snažila jsem se počkat, až se vše urovná v klidu. Téma tohoto setkání děti zklidnilo a věřím, že i připravilo na adventní dobu. V kruhu jsme společně zpívali *Adventní čas, připraví nás na dobu vánoční, otevřít chceme, svá srdce všem, tím ať náš advent zní*. Popřála jsem dětem pěkný advent a připomněla nedělní setkání u rozsvíceného vánočního stromu u zámku. Společně jsme vše uklidili a děti odešly ke stolečku dodělat adventní věnec. Menší děti měly připravené vystřižené papírové svíce, ostatní předškoláci si svíce vystřihli sami. Dokončili jsme věnec a děti se připravily na pobyt venku. Při přípravě byl chlapec opět neklidný, narážel do ostatních dětí. Když jsem ho napomenula, hned se druhým omluvil. Děti se na něj zlobily a v šatně bylo napětí. Při pobytu venku se vztahy urovnaly.

2. 12. 2013 Mikuláš

Tento den bylo ve třídě 19 dětí. Vojta přišel vesele do třídy. Chvilí se rozhlížel. Nabídla jsem mu pro volnou hru magnetickou mozaiku, to ale odmítl a hned běžel ke krabici s legem a lodí. Hraje si s ní teď pravidelně. Stále něco doplňuje nového. Při ranním cvičení jsem použila zdravotní a dechová cvičení, V kruhu jsme dělali postupně vlny moře. Chlapec od nás často utíkal, líbilo se mi, že i děti na něj volali: „Pojď, my na tebe čekáme“. Zareagoval, až když jsem ho vzala za ruku. Ostatní děti při říkance zareagují: „*Ať jsi děvče nebo kluk, uděláme spolu kruh. Zatleskej a zadupej, kamarádu ruku dej.*“ Děti začnou říkat se mnou, vytvoří kruh, chlapec se však šel posadit, nebo si lehl do křesla, na slovní výzvu nereagoval, až když jsem ho vzala za ruku. Připravila jsem pohybovou hru, jak vítr honí loďky na moři. Ostatním se to moc líbilo, ale chlapec opět odcházel, když si odešel hrát s vystavenou lodí z lega, nenutila jsem ho.

Po ranním cvičení jsem měla připravený bílý kruh s překvapením. Uprostřed bylo modré moře s lodí. Připravila jsem si pro děti překvapení, abych jim vyprávěla příběh. V jednom městě, kde žil hodný biskup Mikuláš se dozvěděli lidé zlou zprávou. Daleko na východě je veliké město. Lidé v tom městě nemají co jíst a umírají hladu. Mikuláš se šel projít a přemýšlel, jak těm lidem pomoci. Uslyšel, jak šumí vlny v moři. Začaly se zvedat výš a výš, začal foukat vítr: Fíí, fúú, fóó... Mikuláš dostal nápad! : „Už to mám!“ Vydal se na náměstí a svolal lidi svého města a prosil je: „Přineste prosím část úrody z vašich zahrad a polí. Přineste to, čeho máte dostatek a naložíme to na loď. Loď vypluje na moře a přiveze hladovějícím jídlo. Když se rozdělíme, budou mít všichni dost a hladovějící budou mít co jíst.“ Děti nosily košíky s oříšky a jablky za svých zahrad, silní muži nosili pytle s obilím, ženy upekly koláče. Všechno společně naložili na velkou loď. Pluli 7 dní a 7 nocí. Když byl vítr silný, plula loď po vlnách. Když zeslábl, veslovali námořníci. Do města přijeli večer, město bylo jako mrtvé, už byla tma a ticho. Za jedním pootevřeným oknem uviděl Mikuláš světlo. Zaklepal na něj. Jedno dítě otevřelo okno, ale už nikoho nevidělo. Zůstal tam košík a v něm mouka a ovoce. To bylo radosti. Lidé otvírali okna a každý našel něco k jídlu. Lidé hledali, kdo je obdaroval a v přístavu objevili loď a Mikuláše s jeho pomocníky. Všechny pozvali na slavnost a děkovali, že jim pomohli.

Tento příběh děti zaujal. Chlapec se během příběhu soustředil, vytvořil si modrou loďku a vyzdobil. V kruhu děti mohly postupně říct, co by naložily na loď pro

hladovějící. Dvě menší děti nechtěly říct, ostatní řekly chleba, jablíčka, předškoláci vymyslely i víc druhů potravin. Chlapec řekl housku a pomeranč. Když jsme dělali vlny moře, zapojil se po opakované slovní výzvě. Na chvíli odešel hrát si do kuchyňky a za chvíli opět přišel. Po společném sdílení jsem dětem ukázala papírového Mikuláše, kterého jsem připravila k vystřížení a rozdělila jsem úkoly u stolečku. Nejdřív jsme společně uklidili šátky a přírodniny a děti odešly pracovat ke stolečku. Chlapec vystřihuje pěkně, na vybarvování se už nedokázal soustředit a rychle práci dokončil. Chtěl si pohrát sám v herně. Tento den byl při jídle hodně neklidný a nesoustředěný, na toaletě ostatní děti odstrkoval a byl potom neklidný i v šatně při oblékání na pobyt venku.

10. SOUHRN POZOROVÁNÍ

10. 1. *Proměny chování v jednotlivých setkáních*

Na podzim 2012 se Vojta potřeboval adaptovat, na začátku se projevoval agresivně, ale postupně se přizpůsoboval. V zimním období se stav stabilizoval a na jaře a v létě se chlapec výrazně zlepšil. V létě nacvičil s dětmi společné vystoupení pro maminky. Zapojil se do společného vystoupení dětí, přestože se nevydržel plně soustředit, zapojil se a sám přednesl krátkou básničku. Na podzim po prázdninách se zhoršila adaptace chlapce na prostředí i kolektiv dětí. Přesto i v tomto náročném období jsem viděla, že se dokáže soustředit, např. při divadle v MŠ i při setkáních a společném programu.

Na společný program se Vojta většinou těšil. Často se nedokázal plně soustředit, ale pokud mohu shrnout všechna setkání, uvědomuji si, že více převažovala setkání, kde sice odešel od ostatních hrát si sám nebo na moji výzvu, po chvíli se opět vrátil a výrazně nerušil ostatní.

Snažil se samostatně zapojit do tvoření, skládal tvary ze šátků: okno, loď, domeček. Děti si zvolily barvu šátků a Vojta si vybíral tmavší barvy: zelenou, modrou, fialovou a jednou červenou.

Dokázal i spolupracovat s ostatními a společně tvořili obraz příběhu.

Také jsem si všimla, že byl spokojenější v menším počtu dětí. Často si chtěl hrát sám. Chlapci by prospělo být v menším kolektivu, kde je větší klid a možnost soustředění na hru. Domnívám se, že by pro chlapce byla tak snadnější komunikace a spolupráce s ostatními dětmi a děti by chlapce lépe a bez konfliktů přijímaly mezi sebe.

Vojtova porucha se výrazně projevila při hrách nekoordinovanými tělesnými pohyby, chaosem, odbíhal a chtěl si hrát sám. Nevnímal a neposlouchal pozvání ostatních do kolektivu. Při hře se projevoval impulzivně, nechtěl čekat, chtěl hned jednat sám. Někdy to vypadalo, že pracuje povrchně. Rychle udělal svoji práci a běžel k jiné činnosti. Těžko usměrňoval a ovládal své chování. Tyto projevy byly na začátku výrazné, potom se zlepšily a na podzim opět více zvýraznily.

K menším dětem se choval výrazně lépe, byl k nim milý a citlivý. Starší děti byly pro něj výzvou, někdy si jich nevšímal, někdy se bez problému zapojil. Chtěl se jim při společné činnosti vyrovnat a vyhledával skupinu starších dětí. Děti ho někdy

chtěly odstrčit, ale na moji výzvu ho vždy přijaly mezi sebe a dokázaly spolupracovat. Při hře se ho snažily zapojit i bez mé výzvy.

K paní učitelce se projevoval více agresivně, přestože se snažila s ním jednat podle pravidel. Uvědomila jsem si, že jinou metodikou pro děti jsem zpestřila program a hry. Nebyla jsem s nimi tak často, proto se na naše společná setkání vždy těšily. Uvědomila jsem si, že to mají pedagogové velmi těžké, když mají každodenně tyto děti zaujmout.

10. 2. Zhodnocení zkušeností s metodikou Franze Ketta

V programu pro děti jsem využívala možnosti metodiky Franze Ketta. Setkání a program pro děti jsem popsala podrobně, abych přiblížila jeden z cílů práce a představila metodiku Franze Ketta a její využití v běžné MŠ. I v předchozích ročnících na praxi jsem viděla, že vzhledem k tomu, že děti metodiku F. Ketta neznají, je pro ně program více obohacující a zajímavější. Přestože jsem měla původně zkušenosti v náboženské oblasti, vyzkoušela jsem si, že se dá dobře uplatnit i pro běžná témata, která probíhají v našich mateřských školách bez křesťanského zaměření. Pro děti jsem připravila 19 setkání s programem, který byl obohacen metodikou F. Ketta. Po své zkušenosti mohu tuto metodu doporučit i ostatním, protože jsem si sama vyzkoušela, že běžná témata se stala obohacením pro děti i pro mne osobně. Při příbězích se děti snadněji zapojí spontánně do děje, projeví se samostatně, nebo se učí spolupráci. Děti mají radost, když se zapojí do děje, vytváří své obrazy z přírodních materiálů, nahlas přemýšlí, sdělují své názory, zkušenosti. Při meditaci, relaxaci se děti zklidní a prožívají příběh. Svým vnitřním zrakem vidí vše a dospělí někdy jen žasnou a mohou dětem závidět. Pro mne osobně bylo velkým obohacením např. adventní setkání, kdy jsem si uvědomila velké vnitřní obohacení skrze zelené smrkové větvičky, které přináší naději do zimních, studených a tmavých dnů. Při přípravě jsem si dala předsevzetí, že chci prožít a předávat ve své rodině hodnoty, o kterých mluvím s dětmi. Také jsem si v dnešní uspěchané době přehodnotila věci, které jsou důležité a které mohou počkat. Člověk tak najde více vnitřního klidu, obohatí svou duši a přispěje k rodinné i osobní pohodě.

10.3. Přínos metodiky Franze Ketta pro dítě s ADHD

Při příbězích se dítě snadněji zapojí spontánně do děje, projeví se samostatně, nebo se učí spolupráci. Rytmus setkávání je často podobný a to dětem s ADHD prospívá, stejně jako prostor pro ztišení a relaxaci. Děti mají radost, když se zapojí do děje, vytváří své obrazy z přírodních materiálů, nahlas přemýšlí, sdělují své názory, zkušenosti. Společný obraz, který vytvoří, přináší společnou radost a ovlivní celkovou atmosféru třídy. Obraz obohatí jednotlivě lidskou duši svou jednoduchostí a někdy i svou pestroostí. Při meditaci, relaxaci se děti zklidní a prožívají příběh. Svým vnitřním zrakem vidí vše a dospělí někdy jen žasnou a obdivují dětskou fantazii. Věřím, že obrazy, při kterých děti prožívají svůj příběh, se vryjí hluboko do dětské duše a mohou jim připomenout opravdové hodnoty života a morálně podpořit i později v období, kdy děti už nechtějí poslouchat dospělé, ale rozhodují se sami.

11. ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem chtěla představit své zkušenosti, které jsem poznala během své praxe v průběhu jednoho roku, kdy jsem pravidelně navštěvovala třídu MŠ, a v programu pro děti jsem využívala možnosti metodiky Franze Ketta. Setkání a program pro děti jsem popsala podrobně, abych přiblížila jeden z cílů práce a představila metodiku Franze Ketta a její využití v běžné MŠ. I v předchozích ročnících na praxi jsem viděla, že vzhledem k tomu, že děti metodiku F. Ketta neznají, je pro ně program více obohacující a zajímavější. Přestože jsem měla původně zkušenosti v náboženské oblasti, vyzkoušela jsem si, že se dá dobře uplatnit i pro běžná témata, která probíhají v našich mateřských školách bez křesťanského zaměření. Pro děti jsem připravila 19 setkání s programem, který byl obohacen metodikou F. Ketta. Po své zkušenosti mohu tuto metodu doporučit i ostatním, protože jsem si sama vyzkoušela, že běžná témata se stala obohacením pro děti i pro mne osobně. Při příbězích se děti snadněji zapojí spontánně do děje, projeví se samostatně, nebo se učí spolupráci. Děti mají radost, když se zapojí do děje, vytváří své obrazy z přírodních materiálů, nahlas přemýšlí, sdělují své názory, zkušenosti. Při meditaci, relaxaci se děti zklidní a prožívají příběh. Svým vnitřním zrakem vidí vše a dospělí někdy jen žasnou a mohou dětem závidět. Pro mne osobně bylo velkým obohacením např. adventní setkání, kdy jsem si uvědomila velké vnitřní obohacení skrze zelené smrkové větvičky, které přináší naději do zimních, studených a tmavých dnů. Při přípravě jsem si dala předsevzetí, že chci prožít a předávat ve své rodině hodnoty, o kterých mluvím s dětmi. Také jsem si v dnešní uspěchané době přehodnotila věci, které jsou důležité a které mohou počkat. Člověk tak najde více vnitřního klidu, obohatí svou duši a přispěje k rodinné i osobní pohodě.

Během roku jsem se přišla podívat také na vystoupení pro matky, kde se chlapec zapojil s kolektivem dětí. Děti měly na sobě masky zvířátek a celé vystoupení i písničky byly zaměřené na zvířátka. Chlapec měl masku pejska, byl veselý, neměl trému. Při vystoupení Vojta chvíli stál s ostatními dětmi v řadě. Krátce při společné písničce dětí se obrátil zády a našel si své oblíbené hračky. Ostatní děti pokračovaly ve vystoupení, ale Vojta se nezapojil. Vojta měl připravenou krátkou básničku, kterou na pokyn paní učitelky hezky přednesl. Po své básničce už neodešel pryč, zůstal mezi dětmi, i když si opět vyhrnoval tričko a zakrýval obličej. Na konci besídky dostaly děti

dárky pro své maminky. Vojta hned běžel se svým přáním a dárkem za svojí maminkou, babičkou a mladší sestřičkou, které byly na besídce. Obě ženy chlapec pochválily a měly velkou radost.

Také jsem se přišla podívat, jak chlapec reaguje a umí se soustředit během divadla, které bylo společně pro tři třídy v prostoru MŠ. Chlapec nejdříve seděl uprostřed mezi dětmi, ale protože často vstával, aby lépe viděl, paní učitelka ho posadila na okraj řady. Děti se na něj zlobily, protože přes něj neviděly. Známa pohádka o Budulínkovi byla provázena písničkami i otázkami herce k dětem. Děti se radostně zapojily a chlapec také. Myslím si, že divadlo chlapec prožil s ostatními dětmi velmi dobře. Děj pohádky chlapce zaujal a snažil se soustředit. Přestože chvílemi rušil, na výzvu pedagoga s připomenutím pravidla se ztišil, nemusel odejít. Sám neodešel a nevyhledával jinou činnost nebo hračky, přestože prostory Montessori třídy k tomu dávaly podnět. Mohla jsem tak chlapce poznat i při jiné příležitosti, než jen ve třídě.

V průběhu své praxe a v příbězích jsem vedla děti k morálním a estetickým hodnotám, které děti poznávají i jinými způsoby v běžném životě. Domnívám se však, že často děti dostávají morální příkazy slovním kázáním, když něco provedou. Děti jsou tak poznamenány negativními pocity, se kterými vnitřně bojují a možná je chtějí vyjádřit, ale často se projeví opět agresí. V příběhu a jeho ztvárnění mohou zakusit aktivitu, prožijí něco sami i s ostatními kamarády, učí se respektu i spolupráci, někdy meditují, ale prožijí i legraci.

11. 1. Vlastní závěr práce

Metodami pedagogiky F. Ketta jsem v průběhu jednoho roku pracovala s chlapcem s ADHD v MŠ – získala jsem tak vhodné zázemí pro praktickou část práce, která spočívala zejména v dlouhodobém pozorování dítěte v kolektivu vrstevníků. Při pozorování jsem zjistila, že chlapec je veselé povahy a umí se prosadit mezi dětmi. Jeho rozumové schopnosti odpovídaly věku. Potřeboval povzbudit, pochválit, důležitá byla pro něj vedoucí role při hře, zapojení do příběhu. Během jednotlivých setkání jsem poznávala, jak chlapec potřebuje individuální přístup, trpělivé a laskavé jednání, při direktivním jednání se začne hněvat, vztekat. Dokázal i spolupracovat s ostatními a společně tvořili obraz příběhu. Také jsem si všimla, že byl spokojenější v menším počtu dětí. Často si chtěl hrát sám. Chlapci by prospělo být v menším kolektivu, kde je větší klid a možnost soustředění na hru. Domnívám se, že by pro chlapce byla tak

snadnější komunikace a spolupráce s ostatními dětmi a děti by chlapce lépe, bez konfliktů přijímaly mezi sebe.

Kromě závěrů plynoucích z mých pozorování chlapce jsem také vedla rozhovory s jeho matkou a pedagogy. Pro pedagogy byl chlapec velká zátěž, obě učitelky opakovaně zdůrazňovaly pravidla, která chlapec stále porušoval. Paní učitelka Vojtu napomínala a jasně vymezila hranice. Uměla říct, co se jí nelíbí a proč. Pro Vojtu to bylo někdy možná velký příliv slov, která nedokázal sám zpracovat. Proto také pravidla opakovaně porušoval. Přesto se Vojtu podařilo na jaře a ke konci školního roku více zapojit mezi vrstevníky, byl klidnější, dokázal se více soustředit. Po prázdninách pro něj nastala zřejmě velká změna a jeho projevy se častěji proměnily v agresi. Na konci mého působení jsem se dozvěděla, že přijde pracovnice ze speciálně pedagogického centra se podívat na zapojení Vojty v kolektivu a jeho chování. Chlapec ten den nechtěl spolupracovat, ani se zapojit mezi ostatní děti. Paní učitelka mě později informovala, jak dopadla žádost o přidělení asistenta pro chlapce. Rodiče mohou zažádat o osobního asistenta pro chlapce. Pedagogického asistenta se nepodaří pro chlapce získat. S matkou jsem se často setkávala i v prostoru šatny, když chlapec přišel ráno do MŠ. Vojta potřeboval hodně povzbudit k samostatnosti a s maminkou se rozloučil bez problémů. Bylo vidět, že se těší na kamarády, hračky a má radost z kolektivu vrstevníků.

Sama jsem pocítila, že je náročné mít takové dítě ve třídě. Chápu, že pro pedagoga se stane zátěží opakovaně jej povzbuzovat a zapojovat mezi ostatní děti. Současně je frustrující, když se po čase chování dítěte znovu zhorší a přetrvává, jako tomu bylo po návratu z prázdnin, z důvodu režimu dne a zásadních změn ve třídě. Ostatní děti se snadněji přizpůsobily a přijaly změny, ale dítěti s ADHD změny neprospěly. S odstupem času, když se zpětně dívám a pročítám jednotlivá setkání, myslím si, že i tyto děti jsou obohacením pro své vrstevníky a pedagogy. Ostatní děti se učí řešit problémy, vnímají těžkosti dítěte, učí se sociálnímu citění. Sama jsem si uvědomila, že se nemusím přizpůsobit této době, která zdůrazňuje a hledá senzaci v negativních událostech života. Můžeme se i na tuto problematiku podívat pozitivně a hledat nové cesty. Pedagog může na sobě pracovat, autoevaluací hodnotit své přístupy a možnosti, zajímat se o danou problematiku a hledat nové možnosti, jak dítěti individuálně pomoci a zapojit ho do kolektivu vrstevníků. Je to určitě náročný cíl, ale věřím, že na konci takové cesty se člověk setká s Úžasem i Moudrostí.

12. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. ANTAL, Martin. *To dítě je nepozorné*. Praha: Mladá Fronta, 2013. ISBN 978-80-204-2898-1
2. DRTÍLKOVÁ, Ivana. ŠERÝ, O. a kol. *Hyperkinetická porucha ADHD*. Praha: Galén, 2007. ISBN 978-80-7262-419-5
3. GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice*. Brno: Paido, 1996. isbn 80-85931-15-x
4. GOETZ, Michal.; UHLÍKOVÁ, Petra. *ADHD Porucha pozornosti s hyperaktivitou*. Praha:Galén, 2009. ISBN 978-7262-630-4
5. HAVEL, Tomáš, Cyril. *Učit se společně s dětmi*. Katolický týdeník, 2013. Příloha Doma č. 36
6. HULL, J.M. *Wie Kinder uber Gott reddten. Ein Ratgeberfur Eltern und Eryiehende*. Gutersloh: Gutersloher Verlagshaus, 1997. ISBN 3/579.00984/2
7. JENETT, Wolfdieter. *ADHD Porucha pozornosti s hyperaktivitou*. Brno: Edika, 2013. ISBN 978-80-266-0158-6
8. JUCOVIČOVÁ, Drahomíra; ŽÁČKOVÁ, Hana. *Neklidné a nesoustředěné dítě ve škole a v rodině*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2697-7
9. KOPŘIVA, Pavel a kol. *Respektovat a být respektován*. Kroměříž, Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0
10. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál 2008. ISBN 978-80-7367-504-2
11. MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?* Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-270-3
12. MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha Grada 2010, ISBN 978-80-247-0870-6
13. MERTIN, Václav., ŠIMANOVSKÝ, Zdeněk. *Hry pomáhají s problémy*. Praha: Portál, 1996
14. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha*. Praha: Tauris 2001 ISBN 80-211-0372-8
15. PREKOPOVÁ, Jiřina. SCHWEIZEROVÁ, Christel. *Neklidné dítě*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-351-2

16. PACLT, Ivo. a kol. *Hyperkinetická porucha a poruchy chování*. Praha: Grada, 2007.
17. RIEFOVÁ, Sandra. F. *Nesoustředěné a neklidné dítě ve škole*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-287-4
18. SERFONTEIN, Gordon. *Potíže dětí s učením a chováním*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-315-3
19. SCHEINOSTOVÁ, Alena. *Celistvá pedagogika pro smysly i duši*. Katolický týdeník, 2013. Příloha Doma č. 36
20. ŠVAŘÍČEK, Roman. ŠEĎOVÁ, Klára a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0
21. TAYLOR, J. F. *Jak přežít s hyperaktivitou a poruchami pozornosti*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80262-0068-0
22. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999.
23. ZELINKOVÁ, Olga. *Poruchy učení*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-514-1
24. http://www.helpguide.org/mental/adhd_add_treatments_coping.htm#treatment
Authors: Jocelyn Block, M.A., and Melinda Smith, M.A. Last updated: September 2013.

13. PŘÍLOHY

Příloha 1 - Fotografie z jednotlivých pozorování

12. 12. 2012 Vánoce a andělé

7. 1. 2013 Putování tří králů

21. 1. 2013 Zimní sporty

4. 2. 2013 Cirkus

18. 2. 2013 Eskymáci a lední medvědi

4. 3. 2013 Červená Karkulka

18. 3. 2013 Vesmír

8. 4. 2013 Sázání a pěstování na jaře

22. 4. 2013 Koloběh vody

6. 5. 2013 Ráno, poledne, večer

20. 5. 2013 Včely a květiny

10. 6. 2013 Prevence úrazů

20. 9. 2013 Houby

4. 10. 2013 Babí léto

11. 10. 2013 O lesní chaloupce a bramborače

23. 10. 2013 Život u rybníka

15. 11. 2013 Zvířátka se připravují na zimu

20. 11. 2013 Divadlo v MŠ o Budulínkovi

29. 11. 2013 Advent

2. 12. 2013 Mikuláš

